

Ціна 50 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXI

ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ — 1970 — JUNE-JULY

Ч. 245-246

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •
УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

Видає видавництво "НОВІ ДНІ".

Редактор 1950-1969: П. К. Волиняк

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Д. В. Кислиця — головний редактор

М. Г. Дальний — відповід. секретар

Відповідає за адміністрацію і друкування
П. В. Майсюра.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

У США—

NOVI DNI
2209 Caniff Ave.
Detroit, Mich. 48212, U.S.A.
Tel.: 365-9130

У Канаді —

NOVI DNI
219 Howard Park Ave.
Toronto 154, Ont. Canada

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на рік):

Канада і США — 5.50 доларів
Австралія — 3.50 австралійських доларів
Франція — 20 франків
Англія — 30 шилінгів
Всі інші країни Європи, Венесуела — 4.50 американських доларів.
Решта країн Південної Америки — 3.00 американські долари.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

H. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Архиєпископ Григорій — зверхник УАПЦ
на чужині (до 50-річчя священства).

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Слово до читачів	1
Славутич Яр. — Із книги „Мудрощі мандрів“	2
Гармаш Міра — Святоїванівська ніч	3
Малишко Валентина — Первозвіт	3
Малишко Андрій — **	3
о. Биковець Олександр — 50-річчя священства Архиєпископа Григорія	4
Ковалів Пантелеймон — Рідна мова в церкві	8
Смолич Юрій — Розповідь про Юрія Яновського (закінчення)	10
Гумenna Докія — Діловий підхід	15
Несіна Олена — Приватне життя зірок	17
Планинда Сергій — Дорога до старту	19
Сергієнко Іван — Ознака часу	22
Дальний М. — В УНРаді і навколо	25

Якщо ви за те, щоб „Нові дні“ жили і безперебійно виходили; якщо ви хочете, щоб „Нові дні“ були ще змістовніші і цікавіші; якщо ви лишаєтесь вірними собі і своїм приреченням, що їх ви дали на звернення ІНІЦІАТИВНОЇ ГРУПИ, то не завтра, а сьогодні:

- відновіть свою передплату, якщо вона вже кінчається;
- завербуйте не одного, а двох, трьох чи й більше нових передплатників;
- вишліть посильний даток на пресовий або на гарантійний фонд, наслідуючи тим добрий приклад пані Ольги МУРІЙ та інших;
- допоможіть нам мати побільше платних оголошень;
- розгляньтесь навколо себе і знайдіть меценатів „Нових днів“, які б на взір Чикаленка виявили свій патріотизм до глибини кишені — і допомогли б нам не лише втримати, але й піднести на вищий рівень наш і ваш журнал, продовжити видання і удосконалення шкільних підручників тощо.

Зробіть усе можливе, щоб ми мали всі підстави для певности і відваги. Настає осінь — не змарнуймо цієї золотої нагоди.

Всі разом подбаймо негайно про кращу долю „Нових днів“!

Редакція й Адміністрація „Нових Днів“

М. Г. ДАЛЬНИЙ ВИЙШОВ ІЗ ШПИТАЛЮ

Після двотижневого перебування у шпиталі та операції наш член редколегії і відповідальний секретар М. Г. ДАЛЬНИЙ повернувся додому й набирається сил до дальшої організаційної і творчої праці. Нам тим більше жаль, що та прикра недуга спіткала нашого колегу якраз тоді, коли він проводив свою заслужену відпустку-відпочинок на березі Атлантийського океану. Бажаємо Вам, дорогий Мар'яне Григоровичу, якнайскорше прийти до повного здоров'я, знову всією парою пхати з нами ногору нелегкого воза і ніколи більше не доповнювати в такий спосіб Вашу рубрику в „Нових днях“ — хроніку поточних подій.

Редакція і Адміністрація „Нових Днів“.

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ „НОВИХ ДНІВ”

Літо кінчається. Після відпусток і подорожей усі ми беремося до свого діла з новими силами і планами, переключаємося знову до регулярнішого ділового способу життя, інтенсивнішої громадської праці, а також і до частішого читання, зокрема і до пильнішого читання „Нових днів”.

Якщо ви, дорогі наші читачі, встигли вже прочитати наше коротке повідомлення-визначення на останній сторінці обкладинки попереднього числа „Нових днів” (ч. 243-244), то вже знаєте з перших рук нашу ситуацію як на сьогодні. З оголошеного списку жертв на гарантійний та пресовий фонд бачите, що навіть протягом літньої пори фінансова підтримка була не така мізерна, щоб боятися за дальшу долю нашого журналу. З мотивів цілком зрозумілих (ми й про це вже писали) ми вважали за виправдане якийсь час видавати „Нові дні” двомісячними випусками: щоб не витворити в початковій стадії після катастрофи фінансових проблем і щоб вичекати, поки наші шановні автори та дописувачі почнуть постачати нам добрі матеріали. Цим ми не завдали, як нам здається, нікому шкоди і вам не вчинили великої кривди, а критичний період перетривали благополучно: ось так витримавши пробу часу і дочекавшись осінньої пори і вашої більшої та всебічної підтримки, з певністю дивимось у ближче майбутнє. Як не здали позицій, то вже й не здамо!

Неспокійних наших читачів просимо не хвилюватись, охочих посилити фінансову підтримку закликаємо не зволікати — поспішити з передплатою, з датками на пресовий фонд, з надсиланням до нас платних оголошень, а також не баритися із солідними сумами на гарантійний фонд. Нічий цент ваш змарнований не буде!

Так само не буде змарнований ваш цент, як і наша — всіх нас, що досі роблять журнал — безкорислива праця: бож працювали ми безплатно не марно, а видали ось уже третє число потрібних вам і нам „Нових днів”, щоб тим виконати вашу волю, висловлену на заклик ІНІЦІАТИВНОЇ ГРУПИ.

Ми не глухі і чуємо всілякі відгуки — схвальні і нарікальні, слова заохоти і навпаки, вислови довіри і підозри. Та переважають таки добрі відгуки — і частину їх ми друкуємо в цьому ж числі (рубрика „Читачі пишуть”). Ми свідомо не друкуємо листів із такими висловами, які поставили б їх авторів у дуже незручне становище: наприклад, вислови про те, що ми, мовляв, будемо висилати вам лише по 50 центів після виходу кожного числа, щоб наші гроші не пропали, як „Нові дні” дідько вхопить. Або: вишли вам наперед, а ви перестанете видавати журнал та поділитесь рештою наших грошей і т. ін. Повторюємо: на наше щастя, таких терпких відгуків ми маємо набагато менше, ніж доброзичливих. Але ми не нарікаємо і не докоряємо нікому: нехай і далі кожний так діє, як хоче й уміє. Тільки ж такою стратегією, як післяплата за кожне число по його виході, ми могли б заїхати лише під виходу хату...

Не стільки листовно, скільки телефонами нам закидають, що наші визначення, хоч і бездоганні формою, яксь ніби анонімні — підписані словами „Видавни-

цтво”, „Редакція і адміністрація” тощо, а це, мовляв, свідчить про те, що ми соромливо ховаємось за тими абстракціями, боячись відповідальності і т. д. І за це ми не поспішаємо гніватись: кожний має право розуміти речі по-своєму, а якщо помиляється, то з часом переконається і думку змінить. Щождо ніби анонімних підписів під нашими повідомленнями та визначеннями, то подавали ми їх не з якогось там сорому чи браку почуття відповідальності, а лише зі скромності. Та щоб не було й такого непорозуміння, нехай цього разу буде оце наше слово до всіх наших вельмишановних читачів і передплатників підписане іменем того, на чий плечі спав чи не найбільший тягар — тягар передбачуваної і несподіваної праці, редакційної та організаційної, жертвування часом, спокоєм, відпочинком, сном, майном (бож не тільки безплатно все робить він, а й їздить своїм коштом, за телефони й поштові видатки розплачується — своїм коштом), отже підписане іменем того, кого так щедро наділили обов’язком головного редактора ухвалами на конференціях читачів у Нью-Йорку, Торонто, Чикаго, Міннеаполісі та інших осередках.

Усі надходження (гарантійний фонд, пресфонд, передплата) акуратно кладуться на рахунки до двох українських кредитовок — у Торонто (СоЮз) та в Детройті (Самопоміч), а вибираються звідти суми не готівкою, а чеками (тільки так!) — виключно для оплати друку, вартості паперу, поштових видатків, а більше нічого! За ухвалою установчих зборів, які відбулися в Детройті (були на цих зборах заступлені представники від читачів і передплатників та співробітників фактично з усіх українських великих осередків Канади і США, протокол тих зборів зберігається), чеки уповноважені підписувати (на покриття згаданих видатків) у Торонто — п.п. М. Г. Дальний і І. Д. Пишакло, а в Детройті — Д. В. Кислиця і П. В. Майсюра. Ми постійно обмінюємось звітами про надходження і звітуємо одні одним про видатки — і таким чином здійснюється постійний і пильний контроль наших фінансових ресурсів, а головний редактор своїм становищем (і як голова установчих зборів) доповнює регулярності цього всього і координує співдіяння обох контор наших — детройтської і торонтської. За ухвалою установчих зборів, цей тимчасовий стан потриває до створення стабільної видавничої організації у формі спілки чи корпорації, що має статися до кінця цього календарного року. Справу остаточного оформлення стабільної організації видавництва установчі збори доручили трьом особам, на ім’я яких офіційно передане видавництво „Нові дні” і одноіменний журнал (див. повідомлення на другій стор. „Нових днів” ч. 241-242). А тим часом ми продовжуємо діяти під дотеперішньою фірмою — видавництва „Нові дні”, чому й підписуємо наші офіційні повідомлення іменем цієї фірми.

Нехай між нами буде ділова згода, повне взаємодовіря, а дорогий і потрібний нам журнал „Нові дні” виходить на рівну стежу, стає на стабільні ноги і виконує призначену йому місію — служить всім українцям доброї волі вільною трибуною правдивого і нецензурованого догматиками вільного слова.

Дмитро КИСЛИЦЯ

ІЗ КНИГИ "МУДРОЩІ МАНДРІВ"

М А Т Е Р І

Я знаю, ти довго молилася Богу,
Щоб синів долю велику послав,
Коли проводжала в далеку дорогу,
Де плакало сонце між квітів і трав.

Я світ облетів, я своїми руками
Неправду боров, на двої йдучи...
Я ридма ридав, невідвідана мамо,
На березі Чорного моря вночі...

Узрів я дубову галузку... О хвилі,
Це ви принесли! Інгулець, Саксагань
Обійми Славути приймаючи милі,
На південь послали цей символ вітань.

Я листик підняв запорозького дуба,
Що віяв любов'ю, грозою тривог.
О мамо! Прости, невідвідана, люба,
Прости і молися — хай слухає Бог!

На Чорному морі, 12 серпня 1966;
На Босфорі, 18 листопада 1968.

* * *

Хто називав тебе Хвалинським,
Мутне Каспійське море?
Чи не за те, що — неозоре —
Стелилось ти човнам ординським?
Невже за те, що наш Тарас
Десь тут стояв у скорбний час?

Тоді, підвівши зір на захід,
Тебе картав, що ти, невміте,
Віддаюеш — о білий світе! —
Дніпровий шум, евшану пахіт
І спрагли поклики тополь
Серед гетьманщини роздоль.

О море, марииво засланців!
Шуми, здіймай, розхлюпуй сплески,
Являй бездольним арабески,
Чие життя — каліччя сланців,
Що тут стояли чи стоять
І душу тугою п'янять.

На Каспійському морі,
10 листопада 1968.

Павло з Алепу, молодий монах,
Колись прикрашував свої записки,
Як він ходив по київських церквах,
Поївши каші з січової миски.

Тепер, за триста проминутих літ,
Немов Павло, по Сирії мандрую —
Месопотамський, віковичний міт
Трушу руками, як зелену тую.

Іду на критий, схований базар,
Де катакомби пахнуть шашликами,
І з міді й бронзи межирічний дар
Беру на згад і мрію румаками...
О дні взаємнення, добо причасть!
Я знаю, скалка з амфори геттитів
Мені надхнення мудрого додасть
На все життя — Аллах би не провидів!

Галєб (Алеп) у Сирії, 14 серпня 1966
(знайшовши уламок давньої амфори
на місці геттитського капітолю).

Т Р И Д А Р И

(З І. Киріота, XI ст.)

Праведний, відданий муж ревно пильнує три дари
Щирість у серці своїм, лагоду з зорі очей,
Стрим у погідних речах. Знайте, нещирі кумири:
Той, хто три дари посів — більший за Креза багач!

На Атонській горі, 9 серпня 1966.

* * *

Тут жили Кирило і Методій,
Тут кували букви для слов'ян,
Щоб лестити Храброві в догоді,
Щоб радів у Києві Боян.

Македонські символи для слова,
Чародійні мудрости знаки,
Як надхнення щедрого обнова,
Перейшли крізь царства і віки.

Браття світла! З дальньої Морави,
З Београду й Преслава на в и
Гомонять кантати здвигу й слави,
Майорять звияги корогви.

Хай же дух ваш радощами бризне,
Щоб засяло з буков сум'яття
Відчуття вітчизни й материзни,
Українське вічності чуття!

Солунь, 9 серпня 1966.

Міра ГАРМАШ

СВЯТОІВАНСЬКА НІЧ

Святоіванська ніч, поза селом, за гаєм,
Із споминів дитячих казкою злітає:
Поганські предки сходять з-за сторіч,
Збудилась галка, крикнув в лісі сич,
Де папороть в півночі процвітає.
Горять свічки в віночках на воді
І дивляться дівчата молоді,
Чия найдалше запливе, не згасне,
Віщуючи життя ясне і щасне.
Так долю ворожили і тоді,
Коли в лісах цих, у зелених борах
На звіра полював у зворах
Дружинник княжий, чи боярський син,
Коли в ясир гнав бранку татарин
(Здається — наче діялось учора..)
Коли мавки свої препишні коси
У сьвітлі місяця вбирали в срібні роси,
Коли з води являвся водяник
Послухати далекий турів крик.
(Тепер пшениця тут серпа вже просить)
Пройшли віки, а люд ворожить й нині,
Крізь ватру скачуть парубки й донині.
А я стою й дивлюсь. Ніхто не знає,
Як глибоко все в душу западає,
Незрозуміле, думають, дитині.

ПЕРВОЦВІТ

Тоді весна була така чудова
Кругом: в природі і житті.
Вбиралася в нові листки діброва,
А верби в базьки золоті.
І первоцвіт і проліски в діброві
Стояли з сонцем, з вітром на розмові
І ми самі були як первоцвіт
Було ж нам тільки по сімнадцять літ.
Усе життя крізь бурі, крізь негоди,
Всміхається до мене первоцвіт.
Щоб гріти душу, в сірі дні приходять,
Цей сам, що півів тоді, в сімнадцять літ.

Валентина МАЛИШКО

О. П. Довженкові

Сіре небо журавлі мережили,
Падав сум до стихлої землі.
З тугою за ними знизу стежили
Два, як небо сірих, журавлі.
Хмари йшли, збирались із заходу,
Чулося розпачливе „курли“..
Журавлі в людей шукали захисту,
Та не захист, а полон знайшли.
Іли мало, іжею давилися,

Насторожені були й сумні,
В небо все дивилися, дивилися:
Друзі пролітатимуть чи ні?
І коли почули їх, побачили,
На прощальний крик відповіли,
То вони вам, люди, не пробачили,
Що злетіти в небо не дали.
Угорталась далеч млою сизою,
Танув клич тривожний у імлі..
Люди, нащо крила їм підрізали,
Прикували до землі!..

Андрій МАЛИШКО

Згадай те, Максиме, як у Романівці
добрі люди, не маючи на чому
грати, — на мідних трубах зіграли
нам „Рушничка“, і Ви заплакали...

За романівським небом — сині причали,
За романівським полем — гуси кричали.
Поїд хати слалася м'ята чиста,
Та ще грала музика урочиста.
Серед темної ночі біля Рильського хати
"Рушничка" нам на трубах почали вигравати;
І співали соняхи, й нічка запала:
— Рідна мати моя, ти ночей не доспала!
І летів біля матері голуб сивий,
І сидів Максим Рильський, як завжди — красивий...

Не заздрю нищим, і духово вбогим,
І хитро ситим в сонній тишині.
Нехай вони позаздрять тим дорогам,
Тривогам тим, що суджені мені.
Не кваплюсь я на їх дрібну розмову,
На лестощі й на іншу крутію, —
Нехай вони моему заздять слову,
Що радістю чи горем обів'ю.
Його навчила рідна моя мати,
Наливши крові й мочі до руки,
Щоб я в жару умів його кувати,
Не розміняв на мідні п'ятаки.

Буду я навчатись мови золотої
У трави-веснянки, у гори крутої,
В потічка веселого, що постане річкою,
В пагінця зеленого, що зросте смерічкою.
Буду я навчатись мови-блискавиці
В клекоті гарячій кованої криці,
В корневищі пружному пісні колоскової,
В леготі шовковому пісні колоскової;
Щоб людському щастю дбанок свій надбати,
Щоб радла з мене Україна-мати;
Щоб не знався з кривдою, не хилився під скрутою,
В гніві — бився блискамою, а в любові — рутою!

50-РІЧЧЯ СВЯЩЕНСТВА АРХИЕПИСКОПА ГРИГОРІЯ

Щороку в травні — місяці весни й відродження природи, а з нею й людини — зверхник Української Автокефальної Православної Церкви на чужині, Церкви, яка „вийшла з України і має повернутися в Україну“, — Високопреосвященний Владика Архиепископ ГРИГОРІЙ святкує річницю прийняття сану диякона й священника навесні свого життя та прийняття високого єпископського сану — також у травні — в літню пору свого життя.

Щороку ці дні збуджують спогади й неповторні почування душевного піднесення, що їх переживає кожний, а тим більше юнак, з тремтінням приступаючи до св. Тайни священства, до служіння Богові, Святій Церкві Христовій і духовним потребам та спасінню душ вірних рідного українського народу.

Та в 1969 році ця річниця була особлива: Ювілят відзначав півстоліття свого священослужіння. Так, ПІВСТОЛІТТЯ! Бо якраз у травні 1919-го року юнак Григорій Осійчук прийняв сан священника в золотoverхому, споконвічно православному Києві, серці України. І ця річниця в житті Архипастиря-Ювілята збігалася з другою дуже важливою в історії Української Автокефальної Православної Церкви й українського народу подією, яка сталася того ж року Божого 1919-го, там же — в золотoverхій столиці України, а саме: з 50-річчям відправ Богослужень живою рідною українською мовою.

Відзначування 50-річчя відродження УАПЦ в ювілейному 1971 році теж буде нерозривно пов'язане з особою і діяльністю зверхника УАПЦ на чужині — Високопреосвященного Владика Архиепископа Григорія. Бо якби Владика Григорій не виступив у 1947 році на захист Відродженої Церкви-Мучениці і не очолив як Архипастир заходів частини духовництва й вірних на еміграції в Німеччині щодо збереження і продовження на чужині великих ідеалів УАПЦ 1921 року, святкування 50-річчя Відродженої Рідної Церкви українського народу було б неможливе, цю подію історичної ваги було б покрито мороком забуття, ця дата збувалася б повною мовчанкою, як це бачимо сьогодні в інших церковних юрисдикціях поза межами України.

Христос сказав: „Візьміть ярмо Моє на себе... Бо ярмо Моє любе, і тягар Мій легкий“ (Матв. 11, 29-30). І 50 років тому молодий, обдарований юнак Григорій навесні свого життя в травні 1919 року, приймає на свої плечі це „ярмо любе і тягар легкий“, щоб пронести його через бурі життя, останні 28 років у високому

сані Христового Архирея. Приймає сан диякона і священника від ректора Київської Духовної Академії Єп. Василя Богдашевського в той час, коли навколо вже лунають безбожні гасла й пісні, відбуваються вбивства духовництва і акти зневаги віри й Церкви владою „князя тьми віку цього“, яка ще й досі, з допущу Божого, панує на Україні. Разом з двома братами закінчивши Місіонерську духовну школу ім. Іоана Кронштадтського, молодий о. Григорій не шукає „багатих парафій“, а несе вірним Слово Христової Істини, слово духовної розради і моральної підтримки в тяжкі часи, що настають на поневоленій Україні.

Практичний батько Ювілята хотів би бачити сина-улюбленця офіцером або архітектором, але долю своїх синів вирішила глибоковіруюча мати Наталя, пізніше закатована більшовиками. І досі син з безмежною любов'ю згадує свою улюблену Матір-Християнку.

Непевність молодих братів-священників, вихованих у суворій духовній школі, щодо відродження УАПЦ розвіюють їхні духовні батьки — єпископ Василій і єпархіяльний уманський єпископ Димитрій, вказуючи їм дорогу до Рідної Церкви і розвіюючи всякі сумніви. Для Ювілята відкривається нова епоха: мобілізування священників і народу для введення їх в УАПЦ. За самовіддану благовісницьку працю о. Григорій скоро був нагороджений протоєрейством. В тяжкі моменти боротьби за торжество УАПЦ часто відвідує колиську Відродження — Київську Св. Софію, жалібно ловить неперевершені релігійно-патріотичні проповіді великого Митрополита, пам'ятаючи багато з них до сьогодні і вміло перелаючи їх тим, які ніколи не чули того Апостола Правди і Науки.

Розгром УАПЦ безбожниками в 1930-х роках застає о. Григорія в сані митрофорного протоєрея і Голови Округової Церковної Ради на Бердичівщині. Починаються скитання і безкомфортні переїзди з місця на місце, що кінчається арештом і довготерміновими каторжними роботами в „Ісправітельно-трудових лагерьх“ на території України. Всестороння обдарованість о. Григорія помагає йому вижити в тяжких умовах каторжного режиму і навіть полегшувати терпіння іншим. Господь беріг його життя надалі для служіння Йому і його Св. Церкві, а також і для єдиного його сина, що скитався по чужих людях, тому посилав о. Григорію допомогу навіть від нехристиян. Про збереження його найкраще сказати словами св. письма: „Від Господа це сталося, і дивне воно в очах наших“ (Пс. 118, 22).

Після втечі червоних володарів з України о. Григорій негайно відновлює священослужіння, втішаючи своїми прекрасними і неперевершеними відправами і проповідями спрагли душі вірних. З перших днів починає обороняти УАПЦ від усяких непроханих „місіонерів“ слов'янщини, які посунули на Україну з Заходу. Вірні і представники громадянства висувують кандидатуру о. Григорія на Єпископа, і 17 травня 1942 року в Києві, в Свято-Андріївському Соборі, відбувається його хіротонія з участю шести єпископів на чолі з Владикою Архiepіскопом Ніканором.

Одержавши призначення на Житомирсько-Вінницьку єпархію, нововисвячений Владика Григорій, не зважаючи на труднощі воєнного часу, партизанщину і перешкоди з боку нових „визволителів“, об'єджує і охоплює пішки свою велику Архiepіпархію, несучи вірним радісну вистку про нове відродження УАПЦ. Заохрещення багатьох жидівських дітей, щоб врятувати їх від знищення нацистами, був ув'язнення в казематах гестапо. Тут Господь врятував його, щоб, вишовши на волю, він міг дати християнський похорон тисячам жертв нелюдського терору геноциду, знайдених у братських могилах вінницького парку „культури і відпочинку“. Похорони і проповіді Владика Григорія понесли на хвилях етеру його ім'я далеко поза межі його єпархії, поза межі України через закордонні делегації, які приїжджали оглянути звірства комуністів над українським народом. Блискучий проповідник викривав увесь фальш і брехливість „народної“ советської влади та галасливу „заботу о человеке“. Народні маси України відчували: „це наш Єпископ“, повний духа великих подвижників відродженої УАПЦ 1921 року. І від кількарізних нападів більшовицьких партизан, які хотіли знищити безстрашного Владика, врятував його Господь і з багатьма священниками й вірними вивів у Великий Ісход на чужину, де Архiepіскоп-Ювілят підносив і підносить могутній голос Кассандри, перестерігаючи вільний світ від загрози кривавого комунізму, зокрема у США, підкріплюючи свої слова фактом Вінницького злочину советів над українськими трударями-страдниками. Це робив відкрито Владика Григорій разом з акцією ДОБРУСУ.

Всім добре відома церковно-ідеологічна боротьба на еміграції в Німеччині і роля Владика Григорія як оборонця ідеалів Відродження, щирого послідовника великих архипастирів і молитовника за всіх замучених за УАПЦ. Восени цього року сповняється 23-ліття очолювання ним УАПЦ, яка вимушена була припинити тим-

часову співпрацю з Єпископатом 1942 року.

В ювілейній статті не хочемо згадувати багатьох нечесних виступів проти Архiepіскопа Григорія, викликаних звичайною заздрістю осіб, які на своєму особистому конті не мають таких заслуг перед Церквою, не обдаровані такими здібностями у відправах і проповідях, не мають таких терпінь за Христа і Його Церкву, не мають таких тісних батьківських зв'язків з духовництвом і паствою, розкиданою по всьому світі, як Владика-Ювілят. Воістину, „не знають, що творять“, намагаючись повалити або морально зламати і заставити замовкнути такою Аристового Архiepірея, змусити зити з кону сучасного церковного життя. Цим пояснюється і невдача всіх дотеперішніх заходів до об'єднання в єдиний УАПЦ, що їх постійно роєв і роєв Владика Архiepіскопом Григорієм.

Очолювана Владикою-Ювілятом церква на чужині, з парафіями в США, Англії, Австралії, Індонезії, Америці і громадами вірних по інших країнах, не багата і часто безславна, але на ній сповняються слова Св. Апостола: „ми одні, але всіх збагачуємо“, — збагачуємо благовістям про Рідну Церкву, її ідеологію і братерський соборноправний устрій рівності з апостольських часів християнства, духом, якого не можуть загасити найжорстокіші переслідування, ідеологією, яка випередила на 45 років сучасні спроби Ватиканського Собору й інших церковних кіл, які аж тепер намагаються позбутися довговікових нашарувань на тілі Христової Церкви, що ними затьмарювалася велич євангельських істин.

12 лютого 1968 року, в день Трьох Святителів, Владика Архiepіскоп Григорій відсвяткував 70-річчя свого життя, одержавши багато привітань з усіх континентів, зокрема від бл. п. Митрополита Ніканора, свого духовного батька, та від Владика Архiepіскопа Геннадія, який оголосив молебень за здоров'я Ювілята в Св.-Покровському Катедральному Соборі УАПЦ в Чикаго, США.

Вітаючи Високопреосвященного Владика-Ювілята з 50 річницею священства і 28 річницею єпископства, ми віримо, що Господь і надалі підтримуватиме його Своєю могутньою Правлицею, допоможе в його служінні св. Церкві й українському народові та сподобить привести нас усіх назад до Рідного Краю такими ж чесними й моральними православними українцями й українками, якими нас благословляла в далеку путь наша Мати-Україна.

На довгі літа, Владико!

Протопресвітер Олександр БИКОВЕЦЬ

НЕДОКІНЧЕНА ПІСНЯ СЕЛЯНСЬКОГО СВІТАНКУ

(СТЕПАН БЕН)

Хто тепер скаже щире слово правди і співчуття про наше село? Сотні колгоспних повістей і віршів — це ж тільки фальшива рожева маска на чорній селянській дійсності.

Ми хочемо вести розповідь про Степана Бена — селянина із Звенигородщини, що в селі вивчився і виріс на видатного поета, що оспівав велике відродження українського села в пореволюційне десятиліття. Степан Бен заплатив за свою селянську поезію своєю свободою. 1929-го року вийшла в Харкові, у видавництві Спілки селянських письменників, книжка поезій Степана Бена „Солодкий світ“. 1930-го року Степан був заарештований і висланий у сибірську тундру. Звідти він писав:

Привіт од тюленів,
І білих ведмедів,
І від жовтих тунгузьких дівчат,
Що рядом зо мною сидять...*)

З того часу зник слід по Степанові Бенові і в літературі і в житті. Ми не знаємо, чи живе він ще, чи ні, але його маленька книжка самоцвітних поезій „Солодкий світ“ завжди буде жити.

Степан Бен поєднав у собі традицію Шевченка з модерною поетичною культурою неоклясиків і з романтичним вітаїзмом раннього Павла Тичини. Степан Бен 17-літнім юнаком брав участь у революційній війні українського села, що оборонялось від окупантів. Ось малянок і настроїв селянина, що з узлісся дивився на окуповане може німцями, може більшовиками, може денікінцями рідне село:

Стою тривожкий, дикий,
І кров моя тече із ран
В лице зелена віка,
В лице і вітер і туман.

Стою і весь чекаю,
Немов натягнута струна,
Кому віддам свою печаль я,
Хто вип'є смутку мій до дна?

Так тихо-тихо в полі
І тільки вітер з волі

Та прийде час, підіймуться із пекла
Ще невідомі нам світи.
Благослови ж серцями юних, земле,
Туди щасливо допливти.

Поразка Української Народньої Республіки. Степана Бена мобілізують до червоної армії. Через два роки він вертається назад у своє село, працює в своєму бідному селянському господарстві, а водночас самоосвітою здобуває знання за університет, стає вчителем і будівничим української культури в рідному селі. Селянин Степан Бен самотужки вивчає французьку мову і перекладає наймодерніших французьких поетів. Новий тип селянина 20-их років, коли наше село було вже вільне від пана, поділило панську землю, а в колгосп ще не потрапило. У поезії Степана Бена відобразився селянський ренесанс 20-их років всіма барвами і звуками нової поезії. У цій поезії віють такі простори, як у повістях Гоголя, чи в ранніх фільмах Довженка.

Щодня ясніше і ширше краєвиди
В пороші золотій і села, і гаї,
І зграї хмар, немов янтарні риби,
Іскряться в синій вишині.

Дуже гарні в Бена образи вільної селянської праці на власнім лану:

Дзвенить коса і плаче,
І цока перепел в степу,
Так весело мені батрачить
Та на своїм уже, не панському лану.

Степан Бен цікавий тим, що він не змальовує збоку працю селянина, він сам селянин-поет:

Беру обережок проміння
Жовто-пухкої кульбаби,
Стелю і лягаю.
Коло мене коса,
Молоток і мантачка.
Бриль золотий захищає од спеки.
А в небі лелеки.
Далеко-далеко

Якісь невідомі лани
І високі намети...
Хороше бути ліриком степу,
Молодим косарем
І поетом.

У Бена всі прояви життя овіяні любов'ю до людини, до природи, до всього світу. В цій селянській нібито обмеженості охоплений увесь світ, усе людство. У поезії „Ода“ Степан Бен висловлює цю повну єдність із всесвітом і людством:

Я мов мембрана:
В шелесті,
в шумах,
в згучанні...
Я чую, як згуки проходять крізь мене
від мене,
і далі..
— Згуки людей,
що родились раніше,
і тих, що народяться після,
і тих, що живуть і працюють зі мною...
Людино,
я завжди з тобою.

.....
Людино,
це ж ти!
Шумиш надо мною
крізь мене
і далі
руки свої простягаєш
в прийдешне,
за орбіти наших орбіт.
у новий золотіючий світ.

Оригінальні у Степана Бена любовні поезії:

Я сказав тобі: „Ти маленьке сонце!“
Ти оглянулася і засміялася.
Сміх задзвенів промінням,
В ньому я вчув задоволення,
Перемішане з бризками соромливості.
Сонце тихо-тихо затремтіло
І проспівало мені: „Щасливий,
Ти знайшов Незайману Радість!“

Та знає він „І дух дівчат, солодкий та міцний“, і в „теплій клуні смак цілунків під кожухом“. Здоров'я, краса, простір, любов, свій закуток і весь білий світ звучать музикою, горять палітрою веселки в поезіях Степана Бена.

Іронія долі: його книжка „Солодкий світ“ йшла якраз у рік масової колективізації села. Написана вона раніш. Але поет передчував, що заздра доля може перервати той благословенний і єдиний на сотні років перепочинок, який відвоювала Україна для свого села на той десяток літ після 1917-го року: Степан Бен у своєму селі відчув уже лодих ворожого замаху на мирні села:

О море днів, розбурханих вітрами!
Де хмурий листопад
Під дзенькіт чоток і лопат
Бреде в село розгаслими шляхами.
Не відчиняйте, люди, хат,
Замкніть на засуви всі брами.

Степан Бен, працюючи у власному невеличкому господарстві, учителював, учив сільську дітвору, вкладав сили у культурний ріст і цивілізацію села, щоб наздогнало воно культурні заможні села і хутори Західної Європи й Америки. Яка ж складна й трагічна ця проблема визволення і культурної емансипації нашого багатого традиціями, але забитого визиском села.

О хутори!
Пронизані полинною печаллю
У згустках золотих
І синіх вечорів.
Хто вип'є сон і сум ваш давній
І вийде сам із цих задимлених дворів?
О хутори!

Велетенські труднощі визволення і культурного росту українського села не ламала душі Степана Бена. Він вірив, що українська людина, а зокрема селянин, перетриває всі катастрофи.

Ще буде радість цілувати
Блакитні очі покоління.
І обсіпатиме старенька мати
Пшеницею своїх синів.

.....
Міцнійте ж духом і красою..
Рілля та плуг покажуть час,
Щитами прадідів до бою
Благословили села нас.

Такі явища в літературі, як селянин Степан Бен, що перекладав французьких поетів і писав не гірше за них, що висловив великий дух

РІДНА МОВА В ЦЕРКВІ

Рідна мова — це засіб пізнання Бога, засіб єднання вірних з Богом. Чужа мова гальмує християнізацію народу. Без рідної мови Церква не зіллється з народом, а народ не стане нацією, бо основною ознакою нації є рідна мова. Митрополит Іларіон зве рідну мову „догматом Православної Церкви“¹⁾. „Рідна мова в Церкві — це неписаний догмат для всього Православ'я, освячений Св. Письмом, св. Отцями Церкви та Православним Переданням“. „Рідна мова — це могутнє знаряддя докладно виконати заповідь Христову, ... а тому жива рідна мова в Церкві — це догмат християнської віри“²⁾.

Церковна мова — це той живий організм, що через нього людина входить у духовний зв'язок з Богом. Що більше цей організм є діючим, то ближчий до розуміння, до національних властивостей живої мови, тим кращий ефект релігійного піднесення він справляє. Нежива церковна мова (незрозуміла народові) могла б бути тільки засобом механічної передачі учень християнської релігії, без відповідного живого сприймання вірними істин Христової науки й переживання радості духовного єднання з Богом.

Дух Святий, що зійшов на апостолів, навчив їх рідних мов, щоб проповідувати Євангелію кожному народові його рідною мовою. Отже, від першого дня існування Церкви не було „мови одної і слова одного“, було багато мов, але в той же час „у множества вірних було одно серце й одна душа“ (Діяння, IV, 32).

Ап. Павло (Кор. 14, 1-19) подає ціле вчення про вагу живої мови в Церкві. Він пише: „Як

і здатність до красивого і творчого життя нашого селянства, не є випадкові. Пройдуть роки, злі сили історії винищать самі себе, а вічна правда людини засяє новою силою.

*) Цитую з пам'яті й з листа С. Бена до мене десь на межі між 20-ми і 30-ми роками. Інші, цитовані тут, вірші взяті з моєї антології „Розстріляне Відродження“ і також з рукописної копії книжки С. Бена „Солодкий світ“, за яку (як подарунок) дякував Олександрові Филиповичеві, братові відомого поета, що був особистим приятелем Степана Бендюжника. Йому ж завдячую і ряд деталей з біографії С. Бена.

хто говорить чужою мовою, той не людям говорить, а Богові, бо ніхто його не розуміє“. Або: „Бо коли я молюся чужою мовою, то молиться дух мій, а мій розум без плоду“³⁾.

Отці і Вчителі Церкви також визнавали рідну мову в Церкві. Ось у першій молитві на Тройцю читаємо: „Господи, Ісусе Христе, Боже наш! Ти людям подав мир Свій і Дар Найсвятішого Духа.. Ти сьогодні цю благодать відкрито подав Своїм ученикам і апостолам, і уста їхні язиками огненними зміцнив і через них увесь людський рід почув Богопізнання рідною мовою своєю!“ А в Стихирі на Великий Вечірні в цей день читаємо: „Ти рідними мовами, Христе, оновив Своїх учеників, щоб ними вони прославляли Тебе, Слово безсмертне, Бога, що подає душам милість велику“.

Новочасні історики і богослови також висловлюються за рідну мову в Церкві. Так, богослов проф. П. Знаменський пише про значення Кирила і Методія: „Самая сущность первоучительных заслуг Св. Кирилла и Мефодия заключается не в изобретении ими азбуки, а в самой мысли дать славянам Богослужение на их родном языке славянском“. Богословський журнал „Православное обозрение“ пише: „Самая слава св. первоучителей зиждется вовсе не на том, что они нашли способ изображать звуки, свойственные славянскому языку, а главным образом на том, что они были ревностными борцами за глубоко-гуманную и чисто православную идею национального Богослужения на родном языке, а не на чужом языке“ (Москва, 1885, т. 1, 285). Таку ж думку висловлювали: Є. Голубинський, архiep. Херсонський Никифор та інші ієрархи*).

Перші богослужбові книги переклали нам з грецької на живу слов'янську мову брати Кирило і Методій ще в IX ст. Це була жива болгарська мова, мова Солунської говірки. Ця жива болгарська мова і зветься старослов'янською. В російській Церкві панує російська вимова богослужбового тексту, а це робило слов'янську мову російською. Наука встановила, що сучасна богослужбова церковнослов'янська мова — це не мова старослов'янська Кирила і Методія, а просто архаїзована російська мова.

Російське духовенство не визнає української мови в Церкві. Воно хоче, щоб у Богослуженні

панувала тільки російська мова, яку воно неправильно зве старослов'янською мовою. В дійсності це не старослов'янська мова, а зархаїзована російська мова").

Українська Православна Церква має свою церковну мову. Навіть стара богослужбова мова, церковнослов'янська, зветься староукраїнською. Вимова слов'янського тексту завжди була українська. Тільки згодом Росія накинута вимову свою"). Тепер богослужбовою мовою є тільки українська. А в деяких церквах, особливо в Америці, ще є залишки староукраїнської богослужбової мови, але вони поволі відходять у небуття.

Жива українська мова дуже рано входить до нашої Церкви, заступаючи мало зрозумілу церковнослов'янську мову. Найперше вона входить у проповідь, починаючи з XI ст. А вже в XVI ст. проповідь українською мовою дуже зростала. В XVII ст. працюють уже такі визначні проповідники українською мовою, як: І. Галатюцький, А. Радивилівський та ін., які залишили нам цілі книги, писані тодішньою українською літературною мовою.

Щодо Євангелій, то вже в 1144 р. з'являється Галицька Євангелія, перша пам'ятка, писана живою українською мовою. В XVI ст. появилася ряд перекладів живою українською мовою. Наприклад: Пересопницька Євангелія 1556-61 рр., Новий Заповіт В. Негалевського 1581 р. та ін. Українська мова в XVI-XVII ст.ст. входила до Церкви навіть у богослуженні. Напр., Учительне слово Іоана Золотоустого в перекладі ще в XVI ст.').

Як бачимо, жива мова в Церкві, українська жива мова, як національний чинник, є незаперечним фактом, засвідченим в історії.

Українська Церква — національна Церква, тим більше на чужині. Основна ознака її національності є рідна мова, якою відправляються всі богослуження і виголошуються проповіді. Звідси зрозуміло, що ніяка інша мова (російська, англійська тощо) не може заступити української мови. Мене можуть запитати: а як же бути тим, що народилися на чужині? Відповідаємо твердо і рішуче: ніякого виправдання не має місце народження, якщо хтось взяв собі за рідну мову тієї держави, де він народився, то його особиста справа. Церква мусить дбати про свої національні основи і виховувати відповідно своїх членів, незалежно від того, хто де народився.

Нині вже запанував принцип двомовності:

кожний українець мусить знати дві мови: рідну мову, мову своєї нації, і мову тієї держави, де він народився і живе. Тому проблеми ніхто не ставить і не повинен ставити для нього, він повинен знати мову своїх батьків, мову рідної Церкви. Кажемо: рідної Церкви, бо ніяка інша Церква (англійська, еспанська та ін.) не є рідною, тому не можна молитися тією нерідною мовою, порушувати національні основи рідної Церкви, українського народу, що виборів собі рідну мову в Церкві.

Останнім часом уже й українські католики, усвідомлюючи значення рідної мови в Церкві, переходять на цю мову в Церкві. Правда, вони зустрічають на цьому шляху опозицію від тих елементів, які споріднились зокрема з англійською мовою і вимагають англійської мови в Церкві. Це велика помилка, як помилкою є відправлення ранньої Служби Божої англійською мовою і в деяких православних церквах в Америці. Деякі священники навіть радіють, що на англійській відправі буває більше людей, особливо з молодшого покоління. Таким чином, і священника ставиться в важке становище — правити в один день, та ще й коло того самого Престолу дві служби Божі — одну англійською, другу — українською.

З цим треба рішуче боротися. Це калічення відправ, бо ні один священник не може в той самий день правити дві Служби Божі двома мовами, хоч би з погляду канонічного. Треба узасаднити, щоб була одна рідна мова в Церкві, а не дві.

Тільки при цій умові можна буде зберегти в чистоті національні основи рідної Церкви, як розсадника рідної національної культури серед народу, особливо серед молоді, яка асимілюється з чужомовною культурою, часто не усвідомлюючи цього шкідливого для рідної національної культури шляху. Повторюємо, що молоде покоління повинно знати дві мови — рідну й чужу (хоч нібито „свою“ з народження, але чужу з національності).

Дуже знаменним і сумним є такий факт. З газети „Вільне слово“, ч. 27, за суботу 27-го червня, довідуємось, що в Монреалі (Канада) з 300 українських учнів тільки 4 записались на виклади української мови. Цифри свідчать самі за себе. Всю вину газета цілком слушно складає саме на батьків, а не на „воріженьків“. Згідно з принципом двомовності, батьки конче мусять наполягати, щоб і діти їх дотримувались цього принципу двомовності. Тоді відпаде по-

треба відправляти Служби Божі англійською мовою, бо й рідною мовою молодь може розуміти церковні відправи.

Правда, рідна мова в Церкві повинна де в чім відрізнятись від літературної мови. Ця мова мусить мати церковний стиль. Навіть проста селянська жінка, що з побожністю ставиться до церковних традицій, не може не помітити простого стилю в богослуженні. В таких випадках вона скаже: „Це дуже вже по-простому“. І це зрозуміло: адже й ця трудівниця українського народу хоче відпочити від важкої праці і хатніх турбот в святковому настрої, почути урочисте слово Боже і в цім знайти відраду для душі.

Це значить, що українська мова, жива мова нашого народу, має риси урочистості. Як і інші мови світу, наша мова має свій стиль. Вона має народньо-побутовий стиль, який своєю красою ледве чи може мати собі рівний стиль

будь-якої іншої мови. Цей народньо-побутовий стиль є прикрасою нашої мови. Українська мова може мати й свій церковний стиль, який конче мусить панувати в Церкві. Тільки такий стиль, вироблений на базі споконвічної церковної мови, може викликати духовні настрої і глибоку побожність у вірних нашої Церкви.

¹⁾ Митрополит Іларіон. Хвалімо Бога українською мовою. Вінніпег, 1962, ст. 12.

²⁾ Там же, 12.

³⁾ Митрополит Іларіон. Там же, 17—28.

⁴⁾ Митрополит Іларіон. Хвалімо Бога українською мовою, 23-24, сторінки 31—40.

⁵⁾ Митрополит Іларіон. Там же, 8, ст. 50—55.

⁶⁾ Митрополит Іларіон. Книга нашого буття на чужині. Вінніпег, 1956 р. сторінка 119.

⁷⁾ Митрополит Іларіон. Хвалімо Бога українською мовою, 45-46.

Юрій СМОЛИЧ

РОЗПОВІДЬ ПРО ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО

(Продовження з попереднього числа)

В своїй реакції на порушення в ті часи соціалістичної законності Яновський не різнився від усього інтелігентського загалу. Відразу то був подив, незрозуміння, далі — приголомшення і обурення, потім — гіркота і страх. Як і всі, Яновський намагався зрозуміти, в чому річ, яка причина, хотів вірити, що, як і колись, в час колективізації, так і тепер — масштаби порушення законності самому Сталінові невідомі, від нього ховають, його обминають, обдурюють, можливо — якісь фашистські диверсанти, що пробралися у найближче його оточення, в партійні верхи та в органи державної безпеки...

Чи були підстави для гострої і дошкульної — постійної — критики творчості Яновського?

З виступів самого Юрія Івановича — і усних, і друкованих — відомо, що він визнавав деякі свої помилки, засуджував декотрі свої хиби, признавав окремі критичні виступи справедливими. Однак з тих же виступів відомо, що за тими визнаннями і самокритикою аж ніяк не стояла згода з усіма обвинуваченнями та інкримінаціями, що дедалі ставали гострішими, хоча й дедалі — менш аргументованими. Декотрих інкримінацій Яновський визнавати не хотів, і за це його знову і ще гостріше крити-

ковано. Я знаю, що тепер є товариші, які в запалі всереабілітування схильні вважати, що й визнання своїх помилок Юрій Іванович робив проти власної волі, щоб „не було ще гірше“. Будемо справедливі: — в перші роки гострої критики його творів ще в часи ВУСППу Яновський, як, проте, і всі інші попутники, розгубився, не вмів розібратися в обставинах і діяв з переполоху — були в нього визнання вимушені. Та пізніше, — збагатившись життєвим досвідом, загартувавшись ідейно, ба й просто змужнівши, — Яновський став розсудливіший і суворіший до себе самого і в творчості, і в оцінках власних творів, у ставленні до критики. В роки післявоєнні, коли відбувався, так би мовити, „другий тур“ критики творчості Яновського, з новою хвилею обвинувачень в ідейних гріхах, Яновський визнавав помилку лише тоді, коли сам її бачив і згоджувався з накинутим йому обвинуваченням...

Влітку тридцять шостого року ми з Яновським вирушили в нашу чергову автоподорож. З нами їхали Мате Залка і Павел Болеславович Зенькевич. Маршрут — басейни полтавських річок Псла, Ворскла і Сули. Іменно

„Псло“ і „Ворскло“ — так вимагав казати Юрій Іванович.

То була чарівна подорож.

Того літа ми всі жили з родинами в Біликах (Ліщинівці) на Полтавщині. То дороги для Залки місця: тут він воював в громадянську війну, тут, у боях за Білики, був важко поранений. Це він і загітував нас усіх їхати відпочивати до Біликів. Побачивши ж, що у нас з Яновським є машина (газик), негайно запропонував податися в мандри.

Полтавщину того літа ми об'їздили вздовж і впоперек — від міста до містечка, від села до мало не кожнісінького хутірця. І кожний з нас мав свій інтерес. Матвію Михайловичу кортіло ще раз пройти по місцях боїв і пошукати місцевих однополчан. Інтерес Павла Болеславовича був професійний, як перекладача: послухати полтавської говірки. Я захоплювався тоді пізнанням автомашини, розраховував попрактикуватися за кермом, взагалі марив подорожами та мандрями, а побувати знову на Полтавщині було особливо привабливо. Юрія Івановича цікавив полтавський пейзаж, а також старовина: архітектура церков, хуторища після століпінських куркульських одрубів, що перейшли тоді якраз у колгоспні володіння; меморіальні місця Лесі Українки і Панаса Мирного.

Що ж, кожний з нас діставав у подорожі своє. В Сорочинцях і біля Диканьки, в кучубейських місцях ми натрапили на архітектурні і скульптурні шедеври, — не знаю, чи вціліли вони дотепер? Куркульських гнізд ніде не залишилося й сліду — хати рознесено, обійстя заорано, але вишневі садки тоді ще не наважувались рубати, і вони стояли чудернацькими зеленими острівцями серед безмежних ланів половіючої пшениці. Меморіальні місця Лесі й Мирного були на місцях, але ніхто тоді ними ще не опікувався, ніхто їх тоді не беріг і не доглядав. Місця Залчиних боїв ми встановили, але не змогли виявити жодного бойового поплічника. Зате полтавської співучої говірки наслухалися щедро.

Крім того, на пропозицію Залки, ми встановили „сім чудес“ Полтавщини. Чудом номер один — трьома голосами при одному, що утримався, — обрано самого Матвія Михайловича, закоханого в Полтавщину: Мате казав, що Україна для нього друга батьківщина і така ж гарна, як і його рідна Угорщина, але Полтавщина на Україні — краща навіть за Угорщину.

Чудом номер два признано полтавських дітей: вони зграйками вибігали назустріч машині в кожному селі і... не кидали камінців, не ляпали багнюкою, не гукали лайки, навіть не свистіли, заклавши пальці до рота, а ставали струнко і салютували по-піонерському. Чи ж збереглася досі ця традиція полтавських дітлахів? Чудом номер три визнано „Бузкову яму“ під Диканькою, — не знаю, чи існує й досі це справжнє чудо природи? В лісі під Диканькою є чималенька улоговина; ліс в цій улоговині Кучубей вирубав і засадив всю улоговину (не пригадаю вже, скільки там гектарів) бузком усіх світових гатунків, тисячі кущів. Народ і прозвав цю улоговину „Бузковою ямою“. Наша подорож — в першому її етапі, бо ми вирушали в об'їзд Полтавщини кілька разів за літо, — привела нас у „Бузкову яму“ в травні, бузок якраз квітнув, і ми мали змогу поринути в це квітуче, запахне море: пробути в ямі довше кількох хвилин неможливо — від пахощів можна було очманіти.

Ще чудеса були такі: річка Псло, з водою цілющою і з берегами хвилююче мальовничими; дерев'яний іконостас у церкві в Сорочинцях — шедевр українського барокко: шостого і сьомого чуда вже не пригадаю. Здається, шостим був п'ятсотлітній дуб, до якого, за народньою легендою, виходила на любовці до Мазепи Марія, — дуб стояв ще крислатий та могутній, четверо не могли обхопити його, взявшись за руки. А сьомим признали, либонь, полтавських вовків: вдень ми їх не бачили, хоча в кожному селі нам розповідали про їхні злодіяства, але вночі в Чорному яру вони кидалися на машину і — зовсім нечувано! — намагались вхопити зубами за гумові покришки. Одному колесом розвалило голову, другого я підранив з моєї дрібнокаліберної чотиризарядної гвинтівки ТОЗ, другим пострілом, з пістолета Залки, його добив шофер Ваня Маласай.

До речі, про мій дрібнокаліберний карабін ТОЗ — з ним також пов'язано наші пригоди. Поперше, десь недалеко від Гадяча, кулею просто в серце, я забив чорного крука, якому Залка, знавець на птахах, визначив віку сто двадцять років. Крук сидів зверху на телеграфному стовпі при дорозі, я стріляв з упора — з вікна машини, кроків за тридцять. З пробитим серцем, він широко розмахнув крила і сплянував долі спіраллю. Розмах крил цього „доісторичного“ крука був два метри. Друга пригода була, так би мовити, перманентна: ми пи-

ли боржом і спорожнену пляшку завжди негайно розстрілювали — для практики. Патронів в обоймі ТОЗа чотири, нас теж четверо — кожному один постріл. І от за всю подорож, на всіх її етапах, при стрільбі на відстані двадцять кроків, Яновський не промазав ні разу, я — один раз, Зенькевич — разів зо два. Всі троє ми були людьми глибоко штатськими, в армії ніколи не служили, бо були „білобілетниками“. А Залка — герой громадянської війни, з двома орденами Бойового Червоного Прапора і золотою зброєю за хоробрість, сім разів поранений — кулями і шаблями, майбутній герой Гвадалахари, генерал Лукач — у боржомну пляшку (полторачку)... не влучив ні разу...

Мандрували ми весело, наче справжні тульї-молодики. А проте, то тільки Зенькевичу було тоді під п'ятдесят, Залці, либонь, сорок перший; мені — тридцять шість, Яновському — по тридцятому. Ми їхали від села до села і співали пісень — всі четверо напрочуд безголосі і абсолютно позбавлені слуху, з тих, як казав колись мій батько, кому „слон на вухо наступив“. Можна собі уявити, що то були за співі! Але нам вони були до смаку...

В червні сорок п'ятого року ми з Юрієм Івановичем відбули нашу третю спільну подорож, на Закарпаття.

В червні сорок п'ятого року Верховна Рада УРСР на своїй черговій сесії прийняла ухвалу про входження щойно визволеного від гітлерівців та гортівців українського Закарпаття до складу Української радянської республіки. Спалений гітлерівцями будинок Верховної Ради ще не був відбудований, і сесія відбувалася у залі ЦК партії. Яновський, Панч і я дістали запрошення — бути гістьми цієї історичної сесії. Після закінчення сесії нас викликали до ЦК. Завтра вдень в Ужгороді, на пляцу перед Народною Радою, мало відбутися урочисте проголошення українського Закарпаття радянським, отже, свято завершення возз'єднання українських земель. Отож нам трьом пропонували вилетіти на світанку через Карпати до Ужгороду і прийняти на себе на цьому урочистому акті місію громадського представництва від Радянської України. Ясна річ, що ми з радістю погодилися.

То була чудова подорож, — наша третя спільна подорож з Юрієм Івановичем.

Вилетіло нас вранці не троє письменників, а вже шестеро: в останню хвилину в дверці літа-

ка втиснулися ще Ільченко, Кучер і Журахович — кореспонденти газет „Известия“ і „Радянська Україна“.

Погода нам сприяла, прибули ми завчасно; разом з Андрійком та Палько — секретарями ЦК Компартії Закарпаття (Чеканюк і Безпалько) на розлогому майдані перед будинком Народної Ради ми відбули урочистий мітинг з нагоди читання акта про приєднання. То були хвилюючі хвилини. Ввечорі нас і командувача Закарпатської військової округи прийняв голова Народної Ради Туряниця. І потім почалася подорож: Перечин — Люмшори — на північ, Мукачів — Берегове — Хуст — на південь. Тижнів зо два тривали ті мандри, і то були чи не найцікавіші мандри за все моє життя, — неодмінно, якщо буде час, пригадаю і запишу ці мандри докладно, в них було чимало цікавих пригод, зворушливих чи веселих, і ще більше — безліч — відкрить. Ми відкривали для себе зовсім нову країну, пізнавали нашу українську націю в нежданих і несподіваних для нас обсягах, знайомилися з десятками найцікавіших людей.

Юрій Іванович був особливо захоплений подорожжю. Пересувалися ми переважно автомобілем; де-не-де доводилось переїздити кіньми; ходили й пішака. Юрій Іванович — хворий і кволий (одна нирка, виразка шлунка) — виявився напрочуд витривалим, і ніякі труднощі подорожування його не лякали і не спиняли.

Юрія Івановича, як завжди, особливо цікавила архітектура і пейзажі, але тепер то були не тільки архітектура церков, а й побудова жител — зовсім несподівана для нас із степової України; і пейзажі теж були несподівані — гірські. А головне, тепер і пейзаж не залишався для Юрія Івановича мертвою природою — в пейзаж неодмінно вписувалася й людина: Яновський цікавився життям і побутом верховинців, а в Карпатах та на Закарпатті що не село, то й побут інший, інакша навіть місцева говірка. Мовними нотатками Юрій Іванович списав цілий блокнот.

Крім того, ми зустрічалися з літературною молоддю в Ужгороді і Мукачеві; в Ужгороді ми були на вернісажі виставки творів закарпатських художників, — дуже сильної тоді на Україні групи. Юрій Іванович особливо вподобав картини Бокшая. Відвідали ми також майстерню Ерделі — в Ужгороді, та Шолтеса — дець у лісі за Перечином, під Люмшорами. І Яновський радів, що побачив такі крайності — „лі-

ве і праве“ крило — закарпатського малярства: Ерделі та Шолтес...

Думаю, що ніколи за час нашої довголітньої дружби не говорили ми стільки з Яновським і про національне питання, як тоді, в час мандрівки по Закарпаттю.

Обурювався Юрій Іванович, що серед закарпатської інтелігенції були в той час досить значні — як на масштаби невеличкого Закарпаття — кола, що дотримувались „москвофільської орієнтації“, як казали тоді закарпатські українці. Ці кола демонстративно розмовляли російською мовою — певна річ, скаліченою до невпізнання, отим самим „язычієм“; іменували себе не українцями, а „руськими“, „русами“ і „русинами“ і вимагали приєднати Закарпаття не до УРСР, а простісінько до РСФСР.

Яновський казав:

— Це ж наші „рідні“ ренегати! А що може бути гіршого від ренегата? Прикладів можна назвати безліч — від найдавніших часів і до наших днів: хохом-ренегат — то ж найгірший україножер!..

Цікаво відзначити, що поряд з такими настроями національної образи, які верхогляд-вільгаризатор неодмінно кваліфікує як настрої націоналістичні, Юрій Іванович з таким же запалом і гнівом засуджував і гостро висміював факти та явища справді націоналістичні... Юрій Іванович гірко бідкався, що отакі націоналістичні авантюри не тільки самі по собі засуджені на неодмінний провал, але ж завдають великої шкоди самій українській нації, бо ж після них українські обивателі сахаються всього українського. А обиватель не український починає взагалі все українське вважати контрреволюційним...

Сам вдачею в'їдливий та охочий кожного під'юдити, Юрій Іванович, проте, ніяк не приймав навіть безневинних жартів на його адресу.

Він весь був зітканий з протиріч: насмішка і романтична піднесеність, сумніви і твердість, зневага і шаноба, скепсис і віра...

А втім, як знаємо, суперечностями було сповнене і все життя Яновського, — чи не це й спричинилося до суперечливості самої його натури?

Пригадую точно день, коли раптом і остаточно закінчилися всі злигодні Юрія Івановича.

Було то в пору другого — в післявоєнні роки — циклу якнайгострішої критики творчості, та й усієї діяльності Юрія Івановича. Остан-

ньою краплею був роман „Жива вода“. Нещодавно відбулися широкі збори, на яких з вуст Кагановича роман цей оголошено контрреволюційним, а Яновського — разом з Рильським та Сенченком — „петлюрівцем“. У газетах з'явилися статті, що викривали цю трійцю, знищували всю творчість кожного з трьох. Несправедлива критика була сувора, безжальна і брутальна. І була то критика з оргвисновками: вже готувалось виключення Яновського із Спілки письменників.

Нервовий, загнаний в кут, Яновський захворів — загострилася недуга шлунка, стався черговий напад страшних болів голови — спазми мозкових судин. Яновський лежав у ліжку.

В ті дні я, бувши редактором журналу „Україна“, якраз мав друкувати його нове оповідання. Звалося воно „Династія“ чи „Син династії“ — про робітничу родину з діда-прадіда. Оповідання було вже набране, черговий номер журналу заверстаний, віддрукований навіть тираж, — за два-три дні йому вже виходити з друку. Як редактор, я опинився в сутужному становищі: що робити? Оповідання я здав до набору ще до згаданих зборів. Певна річ, що тепер оповідання віцент розкритикованого Яновського не буде випущено в світ... Чому я сам не затримав його на якомусь із поліграфічних процесів — під час верстки, правки чи спуску номера в машину? А тому, що саме в цей час Каганович був раптом відкликаний до Москви і стало відомо, що на Україну він не повернеться, журнал з оповіданням — прекрасним оповіданням — автора, оголошено „крамольним“, лежав на моєму редакторському столі: я мав... підписувати його до виходу в світ. Що робити?

Я підписав.

І відправив його до друкарні на випуск.

За годину мені подзвонили з ЦК: негайно прибути до помічника другого секретаря.

Аж ось воно! Мене викликають для нагінки, можливо, щоб зняти з роботи.

Я поклав примірник „крамольного“ журналу у кишеню й поїхав до ЦК.

Мушу сказати, якась надія порятувати номер журналу та й, признаюсь, порятуватися самому жевріла в мені. Адже викликали мене не до відділу преси, куди б мали на таку нагоду викликати, а до помічника другого секретаря.

В кабінеті помічника другого секретаря я застав і відповідального секретаря Спілки письменників.

Помічник секретаря ЦК звернувся спочатку до секретаря Спілки:

— Що ви думаєте робити з Яновським?

Семен Скляренко — це був він — зам'явся:

— Власне, ще нічого не вирішено... Звичайно, після такої критики... Ми всі розуміємо... Але Яновський лежить тяжко хворий... Згідно з статутом, поза очі ми не маємо права...

Він блід і червонів. Йому серце розривалось за долю Яновського. Але він не міг нічого сказати остаточно. Зрештою, не він вирішував справу. Але він уявляв собі, як її має бути вирішено.

Тоді помічник звернувся до мене:

— Це правда, що в номері журналу „Україна“, який ви редагуєте, надруковано оповідання Яновського?

— Правда...

Серце мені захололо.

— Коли номер має вийти в світ?

— Завтра, позавтра...

Я вийняв з кишені і поклав на стіл злощасний номер.

— Спасибі!

Я не дочув:

— Що ви кажете?

— Кажу — спасибі!

Ми з Скляренком дивились ні в сих ні в тих. Очевидно, Семен Дмитрович, як і я, пригадував зараз собі інтонацію, з якою було вимовлене це „спасибі“: іронічна, глузлива, гнівна?..

Ні. Помічник гортав сторінки журналу, дивився на нас і весело сміявся:

— Я зараз подзвоню до друкарні, щоб номер вийшов у світ неодмінно завтра і завтра ж уранці був по кіосках. Сьогодні по радіо буде оголошено, а завтра в усіх газетах надруковано, що Юрію Івановичу Яновському присуджено Державну премію...

Я попростував до Яновського.

Юрій Іванович лежав з трілкою на голові, з другою — на животі. Біля нього метушилась дружина. Вони ще нічого не знали.

І не хотіли мені повірити. Навіть люто розгнівались на мене, дорікаючи, як я можу в такій ситуації дозволити собі такі недоречні, негідні жарти.

Та саме подзвонив телефон: Яновського вітали з ЦК.

Оце й був точно той день, коли раптом і остаточно закінчилися всі злигодні Юрія Івановича Яновського.

Критики і літературознавці в своїх статтях,

написах та розвідках, присвячених Яновському, — певна річ, тепер, коли злигодні закінчились, ба й сам Юрій Іванович помер, полюбують цитувати в своїх опусах одне побіжне висловлення Яновського — чвертьстолітньої давности. Цією цитатою починається навіть розділ про Яновського в „Історії української радянської літератури“. Наведу його й я:

„Коли я читаю книжку і хочу її оцінити, я питаю себе: „Чи взяв би ти її в далеку путь, по розмитій дорозі босоніж ступаючи, в далеку таємну путь? Чи поклав би ти її в торбу поруч із хліба окрайцем, пучкою соли й цибулиною? Чи достойна вона там у торбі на плечах лежати всю путь, до хліба торкаючись? На перепочинку, коли розв'яжеш торбу і з'їси хліба з цибулею, чи дасть вона тобі мужність і радість, щирий захват і приємний біль мудрости?..“

Ця цитата — з висловлювання Яновського, друкованого в тисяча дев'ятсот двадцять дев'ятому році в „Універсальному журналі“ („УЖ“). Редактором журналу був я. І інтерв'ю в Яновського брав я сам: ми тоді з номера в номер друкували такі виступи письменників. Виступи ці були здебільшого „хвацькі“, манірні, самореклямні. Самореклямним, хвацьким був і виступ Яновського. Юрій Іванович, на порі своєї літературної юности, був особливо манірний. Чого варта сама назва виступу: „Я вас тримаю за гудзика?“ Та така вже натура Юрія Івановича Яновського, що манірне в його характері цілком органічно — і правдиво — сполучалося з цілковитою щирістю. Ці слова були щирі й правдиві і — в формі вітєватій — розкривали щире думання, сокровенне мріяння Юрія Івановича.

Пригадую, як відбувалося те інтерв'ю.

Я побачив Яновського в кабінеті Бориса Ліфшиця — редактора робітничої газети „Пролетар“, під егідою якої видавався і наш „УЖ“.

— Юро, — сказав я, — от добре, що ви нагодилися. Вірш ваш ми надрукували, тепер давайте інтерв'ю.

Юрій Іванович відразу почав комезитися: і я, мовляв, ще занадто молодий письменник, щоб давати інтерв'ю, і завелика честь для такої особи, як я; і боюсь вам нашкодити, бо ж походжу з крамольних „комункультистів“; і взагалі — писати інтерв'ю не вмію...

Словом, ми погострословили, пішли до нашої редакції, я дав Юрію Івановичу аркуш паперу й перо:

— Пишіть.
— Що?
— Що хочете.
— Але ж в інтерв'ю питають і відповідають.
— От я вас і питаю: що ви думаєте про літературу і свою участь у ній?

Юрій Іванович замислився і раптом став аж надто серйозний.

— Слушайте, Юро, а чи не можна так, щоб інтерв'ю було без хохми, серйозно?

— Можна, — відказав я і теж не міг не схохмити: — Те, що на сторінках „УЖ“ піде матеріал серйозний, без хохми, вже й буде хохмою.

І Юрій Іванович написав. Там, у тому інтерв'ю, після цього абзаца, який так полюбляють наводити тепер критики й літературознавці, був ще один вельми важливий абзац.

На жаль, я не маю напхвату того номера „УЖа“, з пам'яті цитувати не берусь, тому беру його в перекладі з російського видання:

„Я сам хочу написать для кого-нибудь такую книжку, но знаю, что то время еще где-то далеко раскачивает свой медный маятник, а

жизнь подстерегает, чтобы смять мои розовые крылья и напечь из горькой полыни хлеба. Только тогда почувствую я в себе пустоту и, опустошенный, буду брать голыми руками боль и радость, мужество и упорство“.

Це були провіщі слова — про все даліше життя, і творче, і громадське життя Юрія Івановича. Він наче побачив їх тоді і запрявся своєю мужністю і впертістю.

А щодо книги, то він написав таку — і не одну.

Але одна була йому особливо дорога — „Вершники“...

В роки війни Юрій Іванович одержав з фронту примірник „Вершників“, знайдений в кишені забитого бійця. Книжку пробило три кулі, які й вкоротили віку солдатові.

Я був при тому, як Юрій Іванович одержав цю книгу. Він заплакав. А потім сказав хороші слова:

— Власне, тільки зараз я по-справжньому зрозумів, що я — письменник.

Докія ГУМЕННА

ДІЛОВИЙ

— Чули? Лікар Радко будує церкву на своїй горі! — приніс новину старий Панас, повернувшись у неділю з міста.

— Який це? — спитала невістка Михайлина.
— Це може той, що жив у одній кімнаті з ними в таборі Лексенфельд?

— Він самий.

Так, жили тоді кілька родин у одній кімнаті, переділений коцами. Між ними й священик о. Радко. Син того священика вчився тоді на лікаря, а Панас потайки жеткував. І нащо то? Витрачати кошти, сушити голову, не знати чого й пощо... Ось його синові, Денисові, ніякої науки не потрібно. Ще поки то там до чогось довчисься, а вже сьогодні він заробляє, має хліб і до хліба, та й ще дещо... Хто ж то не знає, що без копійки ніде ані руш. Ще б пак — в Америці.

Тепер, диви! Колишній закоцовий голодранець забагатів, та ще й як! В нього тепер усе йде вже не на долляри, а на тисячки. Купив за містом озеро, а біля нього побудував чи ж таку віллу! Купив цілу гору, хоче там свою власну санаторію побудувати. А ось тепер ще й місце пожертвував на церкву...

ПІДХІД

— Ще й сам, кажете, збирається її будувати? — перепитує син Денис. — І де люди стільки грошей беруть?

Та не слід заздрити. Ну й ми ж не дармували, — думає собі старий Панас. — Трохи й ми підробилися в Америці. Купили хату. За нею слідом і другу. Як вийшла дочка заміж, то їй одну дали. А оце ж у третій живемо, та ще й який! Ось бачите, — уся стіна скляна. З хати, сидячи на кріслах, бачимо, як розстеляється краєвид: місто, ріка, далекі гори. Любо! Щоправда, щоб доробитися до такої розкоші, на витрибенки всякі не розкидалися. Старий Панас до всього має діловий підхід, так і сина вчить. Оце приходять до хати жебрати на УНРаду, чи на яку там ще біду, — Панас зараз питає: „А що вони таке роблять, що я маю їх годувати? Вони там п'ють та балюють, а я на них маю робити?“ І так товариство піде з його пишної хати ні з чим. Ні, в нього не вколупнуть, ні на яку ціль! А оті листи всякі з проханням пожертви, то й не читаючи викидає. Українську газету чи книжку він принципово не купує, бо там усе брешуть... Ото хіба часом принесе американську газету, підібрав в автобусі, що хтось покинув,

то невістка там щось вичитує. А українське... Начорта воно? Там ті писаки хочуть нічого не робити та хитрують, як би на дурняка пожити. Книжечки пишуть та бадрують своїм сміттям добрих людей, замість узятись до чесної праці. Ось прийдіть та подивіться, який палац можна своїми власними руками вибудувати, та позаздріть... Лівінгрум, як цяцька! Килими в ньому, аж ноги впірнають! А кухня — модерна, аж сєє! Та в нас поміщик не жив так, як живе в Америці звичайний собі робітник, Панас Скалозуб.

Сіли обідати. Михайлина дбає, щоб усе було так, як в американських журналах намальовано, так, як бачила на прийняттях. Без паперових серветок і не посадить за стіл... Ну, старий та й Денис люблять таки наші українські страви, на столі ніколи не бракує голубців, бігосу, чи там холодцю. А нема то, як наша домашня ковбаса з часничком... А ще й кажуть... Та таких українців, як ми, ще пошукайте...

Тепер, смакуючи борщ та розповідаючи новини, що приніс із церкви, Панас жував ще якусь свою думку. Оце заходив він до кума Семена та й подумав був собі: „Усі люди живуть, як люди, я ж чогось у своїй власній хаті гібію в бейсменті“. Хоч той підвал і устаткований, як житло, а все ж таки воїкувато. Ну, поки ще сплачували „моргедж“, то потерпів і в підвалі. А ось тепер з другого поверху вибирається мешканець, а хата вже сплачена, то чи не перебрatись би туди? Воно, правда, діловий підхід явно диктує, що не слід відмовлятися від щомісячного прибутку, ще й гарний нівроку рент платить мешканець, але... Чогось не хочеться вже більше в тім підвалі жити. У колінах крутить. Всі люди живуть, як люди, он і кум Семен...

Старий Панас згодився якийсь час жити в підвалі, як купували цю хату. Купив її на спілку з сином, а вірніше, купив таки він. Завдаток, сім тисяч, це значить усі свої заощадження віддав. А підписали із сином удвох купчий акт.

— Як маю ходити сходами вниз, то чи не однаково, — одні сходи вгору, на поверх, — голосно каже він, міркуючи сам із собою.

— Куди це — „на поверх“? — запитує Денис. — О, ви думаєте в нашій хаті?

Панасові ж так сподобалась думка, яка оце стукнула йому в голову, що він аж розсміявся. Вже навіть і пожитки свої вголос порозставляв, — як, що, де буде стояти.

Денис все те вислухав, подумав і спокійно каже:

— Добре! Як хочете платити мені той самий рент, що платить мешканець, то й займайте.

— Рент? — перепитав, не розуміючи, Панас. — Який рент? Кому? У моїй хаті рент?

— Хата, поперше, не ваша, а моя, — холодно і так само спокійно провадив Денис. — А подруге... діловий підхід.

Панас аж шарпнувся, аж ревноув:

— А хто підписував купчу? Не я? А хто ж завдаток дав? Де мої сім тисяч? У цій хаті!

— Ну, дали ви сім тисяч, — не міняючи свого спокійного холодного тону, відказав син, — і підписали. Але ви, тату, підписали не купчу, а зобов'язання, що наперед платите мені рент за те, що займаєте мешкання в бейсменті. То ви вже й віджили свої гроші. Тепер я маю право викинути вас, як не будете далі платити. Словом, тату, — діловий підхід!

Борщ, що хвилину тому був Панасові смачний, став такий гірко-кислий, аж у животі корчі взялися.

ЧЕТВЕРТА КНИГА „ПІВНІЧНОГО СЯЙВА“

Четверта книга літературно-мистецького альманаху „Північне сяйво“, присвячена 50-річчю Української Національної Революції, нещодавно вийшла в світ. Беруть участь близько 50 авторів, що живуть у Канаді та Сполучених Штатах Америки. Книга ілюстрована репродукціями творів Б. Мухина, М. Дмитренка, В. Курилика та інших мистців. Близько 200 сторінок. Ціна 4 дол. Замовлення слати на адресу видавництва:

Slavuta Publishers, 72 Westbrook Drive,
Edmonton 76, Alberta, Canada.

ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ЗІРОК

Близько двох років тому американські вчені запустили в орбіту велику астрономічну обсерваторію. В ній є 11 телескопів, телевізійна камера, чутлива тільки для невидимих ультрафіолетових променів і безліч інших апаратів, які уможливають автоматичне спостереження над тисячами зірок в умовах, де нема ніякої перешкоди від земної атмосфери. Лябораторія містить у собі також два апарати для спостереження молодих зірок, які не завжди можна бачити з Землі, бо вони випромінюють ультрафіолетові проміння, що розсіюються земною атмосферою і не доходять до земної поверхні. Студіювання цих зірок допоможе вченим відповісти на багато питань, а також перевірити дотеперішні теорії і розрахунки відносно походження і життя зірок і всесвіту.

З усіх учених астроном, як здається з першого погляду, найбезпорадніший. Він не може експериментувати з всесвітом і визначати, чи він розширюється, чи ні; не може обійти, чи об'їхати його, щоб побачити, чи він однорідний, чи має кінець, чи безконечний; не може розірвати зірку на маленькі шматки, щоб вивчити її склад, чи ті процеси, які відбуваються в ній

Одначе астроном має велику перевагу над іншими вченими в тому, що всесвіт такий великий, а час для астрономії такий довгий, що майже всі астрономічні явища можна завжди спостерігати в космосі. Сьогодні через телескоп можна побачити туманність Краба. Тисячу років тому її не було. Астрономічна наука в Європі була тоді на дуже низькому рівні, але китайці спостерігали небесні світила і записували свої спостереження. В липні 1054 року вони вперше побачили нову зірку, яка щодня ставала все яскравішою і за кілька днів стала найяскравішою в небі, а потім почала згасати. Туманність Краба — це величезна маса матерії, викинутої з безмежного силою з цієї зірки в наслідок катастрофічного вибуху в ній. Такі зірки називають по-латинському **нова** або **супернова**, залежно від сили вибуху і кількості викиненої матерії. Сьогодні через могутні телескопи ми спостерігаємо ці самі явища в інших галактиках. В нашій галактиці (Чумацький шлях) явище **нова** відбувається 25—30 разів

на рік, але **супернова** тільки один раз за 300—400 років.

Такі науки, як фізика, хемія, аеродинаміка та інші, допомагають астрономам формувати і розвивати свої теорії. Великий вклад у науку космології вніс американський вчений, лауреат Нобелівської премії, доктор Ганс Бете.

На думку доктора Бете, „...цикли життя зірок і тварин дуже подібні. Вони родяться, ростуть, розвиваються в певному напрямку і на решті вмирають...“.

Зірка не є зіркою, якщо вона не світиться, тобто не випромінює енергію. Цю енергію вона мусить якось дістати з своїх власних запасів, а через те, що вона не може мати безмежного запасу енергії, вона не може вічно світитись. Отже, життя зірки має межі. Якщо так, то чи живуть вони всі однаково довго і чи народились вони в той самий час і зараз всі одного віку?

Спостереження показали, що ситуація з зірками подібна до ситуації населення на земній кулі. Народження і смерть трапляються щодня, а вік зірок є різний. Наше Сонце, наприклад, є середньою зіркою щодо величини і живе вже близько п'яти мільярдів років; воно ще житиме стільки ж, а тому є зіркою середнього віку.

Як же ж зірки народжуються, як живуть, де беруть енергію, яку так щедро випромінюють протягом мільярдів років, і чому вони вмирають?

Родяться зірки здебільшого не поодинокі, а групами — у величезних хмарах рухомої космічної матерії, густість якої увесь час змінюється. В деяких випадках формуються згустки матерії, які виживають і під силами гравітаційного тяжіння починають зменшуватись в об'ємі, а їхня густість збільшуватись і температура підвищуватись. При цьому швидкість кругових рухів також збільшується, і відцентрові сили розривають цей згусток газу на багато шматків. Маючи досить велику густість, ці шматки, завдяки гравітаційним силам притягання, не розсіюються в просторі, а навпаки — стискаються ще більше, а температура і тиск всередині все зростають: так формуються нові зірки. Чим більше зменшується об'єм, тим більше гравітаційної енергії перетворюється в теп-

ло і енергію випромінювання. Нарешті температура в центрі зростає так, що починається ядерна (нуклеарна) реакція, коли водень перетворюється в гелій (як у гідрогенній бомбі). В результаті цієї реакції виділяється дуже багато енергії, яка випромінюється. З цього часу нова зірка народилась!! Вік зірки, як і в тварин, рахується з того часу, коли вона народилась, а не коли почала формуватись.

Масивні зірки мають більші гравітаційні сили, а тому стискаються більше і швидше, температура їхня росте швидше й підноситься вище, а тому згоряння водню проходить набагато інтенсивніше, ніж у менш масивних зірок. В результаті масивна зірка витрачає запаси ядерної енергії набагато швидше, процес припиняється скоріше, зірка старіє і вмирає скоріше, ніж менш масивна зірка.

Коли зірка вже втратила свою ядерну енергію, її температура зменшується, внутрішній тиск зменшується, а сили притягання стискають її все більше, так що в об'ємі вона зменшується, а густість її збільшується. Цей стан є початком кінця зірки.

Смерть зірки так само, як і її життя, залежить від її маси. Зірки, маса яких не перевищує 1,2 маси Сонця, поступово зменшується до розмірів плянет, а густість їх стає така велика, що один кубічний сантиметр важить до десяти тон. Зірка ще довгий час залишається гарячою і світиться білим світлом. Такі зірки ми називаємо „білими карликами“. З часом вони стають зовсім холодними і перетворюються в мертве чорне тіло.

Процес умирання зірок не завжди проходить так спокійно. В деяких випадках вмираючі зірки проходять через жакливі конвульсії, немов борючись із своєю смертю.

Доктор Джон Віллер у своїй статті в журналі *American Scientist*, весна 1968 р., пише, що такі катастрофи є **супернова** явища і виникають в зірках, маса яких більша в кілька разів за масу Сонця. Коли весь водень такої зірки перетворився в гелій, вона зменшується в об'ємі — густість її стає в мільйон разів більша, ніж густість (маса на одиницю об'єму) Сонця, а температура стає такою високою, що виникають

нові ядерні реакції, які продукують енергію. Гелій перетворюється у все тяжчі елементи. Все зростаюча температура уможливорює зворотні процеси, тобто тяжкі елементи перетворюються знову в гелій. Ця зворотна реакція забирає багато енергії, ядро починає зменшуватись, а сили притягання збільшуватись. Матерія, з якої складається ядро зірки, не витримує тиску, і ядро роздавлюється. Як же закінчується катастрофа?

Розрахунки багатьох груп видатних учених, які вживають електронні обчислювальні машини (компютери) показують, що коли маса ядра менша за 1,44 маси Сонця, сплющування ядра зупиняється тоді, коли густість його стає такою, як густість атомових ядер, тобто коли в одному кубічному сантиметрові буде сто мільйонів тонн матерії. Це гігантське сплющування відбувається скорше, ніж за одну секунду, а величезна кількість енергії, яка виділяється цим ядром, діє як динаміт, розкидаючи оболонку зірки в усі боки з дуже великими швидкостями, а також випромінюючи багато енергії. Це й є величезний, якому нема рівного у всесвіті, вибух супернови. Ядро такої зірки перетворюється в нейтронну зірку розміром проміру 10 кілометрів, а величезна маса випаровування газів розлітається і ніколи не повертається до зірки.

Якщо ж маса ядра більша критичної (більша, ніж 1,44 маси Сонця), то сплющування ядра не може зупинитись і йде до кінця, тобто замість нього залишається так звана „чорна дірка“. Вибух супернови не відбувається.

Залишки від вибуху супернови мають у собі багато тяжких елементів. Ці елементи попадають в хмари космічної матерії, з якої формуються нові зірки.

Це значить, заявляє доктор Бете, що зірки, які ми знаємо сьогодні, включно із Сонцем, є щонайменше другим поколінням зірок, які зібрали залишки зірок, що мали вибухи супернови.

Отже, зірки родяться, ростуть, розвиваються і вмирають, щоб дати матеріал для народження нових зірок.

ДОРОГА ДО СТАРТУ

Раптом він зупинився, здивований і навіть вражений. Щось сталося навколо таке, чого одразу не міг збагнути. Занепокоєно озирнувся. І розгублена усмішка пом'якшила напругу вуст, заклопотаність погляду: власне, нічого не сталося, навпаки — над космодромом залягла тиша. Дивно. Космодром і... тиша.

Стояв наче аж розгублений. Місяцями, роками вимріявав кожну передстартову хвилину, передбачав безліч дрібниць і несподіванок, а от не уявляв цієї миті — коли замовкнуть гучні згуки радіокоманд, стихне гуркіт кранів, рев машин, голоси операторів. Коли все буде готове, перепровірене. І... що ж тоді?

Підійшли усміхнені й схудлі Голова державної комісії та Головний теоретик:

— А вже пора й спочити, Сергію Павловичу!
Все... До ранку!

— До історичного завтра!

Міцно потиснули йому руку, пішли до машини.

Оддалік в автобус сідали люди в комбінезонах — збуджені, веселі, засмаглі на південному весняному сонці. Голосно перемовлялись, жартували.

„Вони всі в полоні великого, незвичайного, — подумав. — Того, що має статися завтра... Коли людство вперше за всю свою історію відірветься від земного тяжіння і пірне туди, в таємничу глибину космосу...”

Авто підкотило безшумно, наче боячись сполохати його думки. Молодий шофер вийшов з машини і, широко розставивши ноги, зачаровано вдивлявся в красуню-ракету. Тепер вона височіла над всім степом — біла урочисто розкльошена донизу, наче наречена у весільній сукні. З боків її легенько підтримували „партнери“ — сталеві кронштейни.

У торішні полини на видноколі сідало сонце — велике, неяскраве, багряно-фіолетове, схоже на якусь загадкову близьку плянету. Зачервонілась красуня-ракета, наче зашарілась перед світилом. І ошатнішою стала її сталева „сукня“ — п'ять ступенів, зв'язаних докупи, мов би у сніп. Скільки мізкувалось над формою ракетиносія, аж доки не згадалось бачене під Ніжином давно-давно: як жінки снопи в'язали. „А навіщо, — прийшла думка, — ступені ставити одна на одну і отак примітивно подовжувати ракетну піраміду аж до хмари, коли можна їх, всі п'ять ступенів, зв'язати докупи, у сніп...“

...Заграва загасає. Блякне. Спадають до об-
рію її багрянні крила. Зі степу віє прохолодою.
Вітерець — напихчений ароматами квітів, трав,
прісним духом свіжозораної землі.

Корольов йде до авта.

...У своєму будиночку одразу вмикає світло, тягнеться до книжок, які взяв сюди. Томики Івана Франка, Льва Толстого, Михайла Коцюбинського. Його улюбленці. Але зараз не вчитаєш — ще в голові миготять кадри сьогодення... Остання перевірка космічного корабля, ракети-носія... Засідання Державної комісії прямо там, на космодромі. І довга напутня розмова з космонавтом та його дублером. Знову огляд ракети... Доповідь Голові комісії про готовність корабля до польоту. Ще одні оглядини... Який нервовий, напружений день! День? Ні, роки, десятиліття, життя. Ще відтоді, коли...

А відколи? Коли все ще почалося? З чого?.. Пройшовся по кімнаті раз, вдруге... Гай-гай, звичайно, перша підвалина його космодрому була закладена в далекому, тихому Ніжині, коли він, малий Сергійко, лагідними зоряними вечорами сидів на шпориші в саду і слухав пісню:

Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю:

Чому я не сокіл, чому не літаю?

— Мамо, ну візьміть мене з собою...

— Ой, синку, важка дорога.

— Та я ж помагатиму... Нести треба буде картоплю...

— Ти думаєш, синку, що багато dadуть за цю лахманину, — розправляє мати дитячі штанці, які вона вправно перешила з старих штанів вітчима.

Одеса — рік дев'ятнадцятий. Французи, де-нікінці, петлюрівці, англійці, армія Япончика, греки... Хліб випікали з гороху. Та й того — по сто грамів на чоловіка. Не було й соли. Доводилося ходити на Хаджі-бей, копати лунки, заливати їх солоною водою з лиману, днювати й ночувати, доки добудеш пригорщу соли правдивим способом. Якось мати виміняла два кілограми масла. Такий скарб їсти не можна було — Марія Миколаївна віддала його одній жінці — майстрині, й та навчила матір чоботарювати. Придбала Марія Миколаївна інструмент та й заходилася шити сандалі, черевики і навіть чоботи для родини, для обміну. Адже голод до-

пікав. Ось і зараз мати збирається їхати з штан-
цями та брусом мила.

Тряслись у тісному вагоні день і ніч. На ра-
нок висадилися з матір'ю у Вапнярці і пішли
шляхом навмання.

Кілометрів п'ять пройшли — село, білі хати,
клуні, діти. На вигоні травичка ніжно зеленіє.
Скрипить журавель. На одній з хат, у гнізді-
верейці, поважно господарювало двоє лелек.

— Мамо, зайдімо сюди... де лелеки.

Кароока молодиця прийняла гостинно. За-
просила до хати, діловито розглянула речі, при-
міряла штани своєму парубчакowi.

— Що хочете за це? — запитала у Марії Ми-
колаївни.

— Картоплі... скільки дасте...

Молодиця подивилася на матір, на Сергія;
мовчки вийшла. Невдовзі затягла лантук з кар-
топлею.

— Ось... два пуди...

Марія Миколаївна оплеснула руками: то було
багатство, то було життя! І вони хутчія понесли
його до станції.

Спочатку мішок схопила мати — Сергій їй
піддав. Бадьоро пронесла кроків двадцять, від-
так ноги почали підгинатися.

— Мамо, дайте мені!

— Не донесеш!

— Донесу...

— Боже мій, ти ще дитина... Тринадцять ро-
ків.

— Чотирнадцять, мамо! — і взявся за мішок.
Іде Сергій, аж падає.

А тут якийсь чоловік:

— Що це ти, молодице, на малого хлопця на-
валила півмішка картоплі — підірветься!

Мати несподівано заплакала.

— Що ж робити, коли і я не донесу...

— А далеко? До станції?

— Так, до Вапнярки.

— Ого, так ви ж не донесете обоє... Підірве-
тись тільки... От лихо мені з вами! Давай сюди...

Підхопив він той мішок, як пір'їну, звалив на
могутні плечі та й доніс до самого вокзалу. А
мати з Сергієм десь встигали за ним іти.

— Як же ім'я ваше? — вклоняється йому Ма-
рія Миколаївна до самої землі.

А він стоїть, обтрушує піджак — невеликий
чорний вус, сорочка на всі груди вишита, щир-
а усмішка.

— Яке там ім'я — їдьте пошвидше додому та
їжте картоплю собі на здоров'я.

„Понад сорок років пройшло відтоді, а цьо-
го чоловіка бачу як живого“, — думає Сергій
Павлович, підводячись з крісла. Вечір. Йому

принесли вечерю, але тільки відмахнувся. Ні-ні.
Не до цього. Відкрив холодильник в кутку кім-
нати, вийняв пляшку мінеральної.

„Сорок років живете ви в мені, добрий чоло-
віче. У найважчі хвилини згадую вас. І найра-
дісніші. Бо і досі Ви, наче добру половину ван-
тажу берете на свої плечі“.

Схвилюваний академік підходить до вікна,
розчиняє його, наче у всесвіт: перед очима ли-
ше зорі, світлі розсипи далеких світів.

„Зорі... Оксана... Як шкода, що тебе немає
тут... поруч... Пам'ятаєш, як ми мріяли, дивля-
чись на зорі... І як ступали в життя...“

* * *

Лише вона знала цю таємницю...

Вони, учні профтехшколи, відбували практи-
ку на даху медінституту. Вкривали його чере-
пицею. Після роботи бігли до моря. Сергій лю-
бив купатись біля самісінької дротяної огоро-
жі, за якою тоїдалися на хвилі гідролітаки
Одеського авіазагону.

Викупавшись, усі прямували додому, і він
ще плавав, не зводячи очей з літаків. Та ще
коли вони злітали й сідали на воду, мов чайки
— тоді вже не чекайте Сергія.

Цього разу друзі покупалися швидко і гай-
нули до міста. Сергій залишився мокнути біля
свай. Кудись щез вартовий. Момент: морем —
де не було огорожі — хлопець поплив прямо
до гідролітаків. Його тягло туди, як магнітом.
Наче заморожений, плив назустріч невідомому.

На березі кілька чоловік вовтузились біля
дерев'яного возика, на якому лежав мотор. Тут
же, біля причалу, припнуто і літака.

Сергій спритно виліз на дерев'яний поміст.
Було незручно, соромно, навіть лячно, але га-
ряча цікавість перемагала. Та й летунів він
знав у обличчя — щодня ж чергував біля свай,
перемовлялися іноді з ними.

Привітався, прикипівши поглядом до бли-
скучих деталей.

— Що, хлопче, літати захотілось? — весе-
ло озвався чорнявий, з бакенбардами.

— Якщо вже осмілюсь заплести у зону, то
літатиме! — докинув чубатий юнак у спецівці.

— Може чимось допомогти вам? — озвався
несміливо Сергій.

Летуни розсміялися.

— Повчитись би треба, юначе...

Підбіг захеканий вартовий з велетенською
старою гвинтівкою.

— Як... Чому... Назад! — кинувся до Сергія.

— Еге! — запротестували летуни. — Про-

гавив, то давай без претензій. Хай хлопець дивиться!

— Авжеж. Може з нього саме і вийде великий авіатор...

Лише коли посутеніло, йому нагадали про одяг, домівку. Чимдуж повертався з тривою: чи знайде свою одяганку — адже берегом швендяє чимало охочих до поживи. Та коли виходив з води, угледів: біля його одягу сидить дівчина.

— Оксана?

— Так.

— Як тут опинилась?

— Йшла додому і побачила, куди ти заплив. А одяг залишив. Та й сподівалася, що тебе непременно затримують — доведеться виручати.

Її великі сині очі світилися довірою і теплом. ...Вони йшли разом берегом моря.

Зупинилися мов заворожені: зорі вгорі і зорі глибоко внизу, у воді. А Оксана і Сергій наче на краю велетенської безодні.

— Перед нами Всесвіт, — прошепотіла Оксана.

— Як хочеться стрибнути туди... Полинати у самісіньку глибину!

Усміхнулася.

Тихо, мрійно почала:

Дивлюсь я на небо, та й думку гадаю:

Чому я не сокіл, чому не літаю...

Співала вона гарно. І українських пісень знала безліч. Любила жарт і влучне слово. Недарма її проваджали додому юрмою після занять. Іноді засиджувались у Оксани вдома, на Островидова 66. І найчастіше — Сергій...

Коли кінчила співати, тихо мовив:

— Летуни пообіцяли післязавтра покатали мене...

— Ой, а я спостерігатиму.

— Тільки — нікому!

— Згода.

Міцно потиснули одне одному руки.

...Вже втретє його брали на борт гідролітака. Летіли над Одесою, потім над морем. Сергій угледів набережну, строкаті натовпи людей (неділя ж!). Десь там і Оксана. Можливо й мати, яка нічогісінько не знає. Вона — вчителька української мови — і слухати не хоче про авіацію.

Щось вигукнує летун — не розчути крізь рев моторів. Та враз — тиша. Наче літак пірнув під воду. І летуни, і юний пасажир зиркнули догори: замість блискучого живого буремного кола — застиглий червоний пропелер.

Летуни не розгубились: повели літак на вимушену посадку.

Коли вже щасливо приводнилились і пливли по інерції, хтось гукнув:

— Міні!

Справді: навколо погойдувались велетенські чорні кулі з ріжками — наче голови якихось потвор. Літак, отже, сів на мінне поле, що було тут з часів імперіялістичної війни.

— Міна попереду! — страшний крик летуна.

Літак ішов прямо на рогате чудовисько. Ще секунда — дві і праве крило вріжеться... Смерть! Ось вона. Летуни зблідли, мимохідь заплющили очі.

Як вихор, вилетів з кабіни Сергій Корольов — стрибнув на ліве крило, упав на його край і... літака нахитило, праве крило в останню мить здійнялося над міною, промайнуло над нею майже впритул...

Додому прийшов блідий і схвилюваний.

— Що з тобою? — вжахнулася мати.

— Нічого.

— Ні, скажи, бо ти наче з хреста знятий. Що сталося?

— На міну нашттовхнулися.

— Яку міну... Що? Де?

— Мамо, бачите, я перед вами — живий і здоровий. Більше ні про що не питайте.

Вітчим одвів Марію Миколаївну:

— Не треба його розпитувати. А міни — вони за маяком.

* * *

І знову політ...

Він — студент Київського політехнічного інституту (поступав до Військово-Повітряної академії у Москві з власним проектом планера, але там довго затримався з відповіддю, довелося хутко складати іспити до Київського вузу).

Оксана того ж літа 1924 року вступила до Харківського медичного. Хочє хірургом стати. Листи йдуть від неї щирі, запальні, теплі...

...Всі завмерли. Лише зойкнула якась молодичка з натовпу, хоч ще нічого не сталося — Сергій просто ступив на край високої трипільської кручі.

Ранкове сонце б'є промінням прямо у вічі. Сліпить дзеркальне плесо Дніпра.

Сергій мружиться.

У хулавого режисера тремтить рука з ціпком. Мистець боязко позирає донизу — там, під урвищем, біля води — кінокамера, метушаться оператори.

(Закінчення в наступному числі)

ОЗНАКА ЧАСУ

Ми живемо в час, коли відкриття, тільки-но з'явившись на світ, узвичаюються. Ще не так давно в пресі кипіли суперечки про те, чи доцільно розвивати кібернетику, а нині молода наука вже здобула загальне визнання і зібрала під свої знамена кращі наукові та інженерні сили. Наявність добрих обчислювальних машин визначає міру наукового й технічного рівня країни.

Як же пояснити таке „привілеюване“ становище кібернетики серед інших наук? Яким чином модниця двадцятого століття стала найкоштовнішою основою технічного прогресу?

Бурхливий ріст темпів розвитку промисловості, вузька спеціалізація виробництва непомірно ускладнили керування народнім господарством.

З часом дійшло б до кризи — адже нині для ідеального керування господарством уже не вистачає наявної розумової енергії. Щоб обрати кращий шлях, щоб зважитися на рішучий крок у розвитку якоїсь галузі промисловості, нині мало прикинути результати з олівцем або навіть з арифмометром у руках. Вибирати треба серед десятків і сотень мільйонів можливих варіантів.

Світ захлинався від паводку інформації. Наука знайшла новий універсальний засіб її обробки — електронно-обчислювальні машини. Сучасні ЕОМ володіють сотнями першокласних програм, мають велику пам'ять, можуть зв'язуватися з багатьма об'єктами, в тому числі і з іншими обчислювальними машинами, можуть одночасно розв'язувати десятки і сотні різних задач.

Створення ЕОМ знаменувало собою нову епоху у пізнанні природи людиною. Якщо вся техніка, винайдена раніше, зміцнювала фізичну силу людини, то нова, електронно-обчислювальна, здатна прискорити її думку.

Власне, тепер ніби відновлюється втрачена рівновага, до якої увесь час прагли. Колись кожен міг тримати в голові усі немудрі пляни. Людство добре потрудилося за свій вік і розжилося таким господарством — уже й не вплинуєш його. І ось тепер, з розвитком електрон-

ної обчислювальної техніки людство ніби звелося на котурни й повернуло собі колишню владу над світом.

ЕОМ — універсальний пристрій для переробки інформації різної природи. В складних системах керування машина не тільки обробляє інформацію, а й організовує її збирання, видає рекомендації, застерігає від похибок у роботі, сигналізує про можливі збої тощо.

Автоматизація управління — вже не наукова проблема, це проблема суто технічна, проблема впровадження електронно-обчислювальної техніки в народне господарство.

Кібернетика як наука, що вивчає закони переробки інформації в складних системах, є теоретичним фундаментом, на якому не лише створюють ЕОМ, а й розробляють нові методи машинної обробки інформації, складні системи керування.

Усі ці властивості нової техніки визначили її універсальність. Професії електронних роботів важко перелічити. Перспективи їх майбутнього використання величезні і фантастичні, мало хто це може нині усвідомити. Тому на розвиток кібернетики держава відпускає чималі кошти.

З часом створення „розумної машини“ в нашій країні (а вперше вона з'явилася саме у Києві) минуло майже двадцять років. Хай та ЕОМ була ще недосконала, однак з її допомогою розв'язали багато важливих наукових і господарських завдань. Значення її неоціненне — вона знаменувала собою початок нової технічної революції в країні. А головне — перша ЕОМ допомогла будувати другу, третю — досконаліші, довершеніші — дала змогу підготувати науково-технічні кадри, перший загін кібернетиків Радянського Союзу.

Можливості електронно-обчислювальних машин великою мірою залежать від того, які математичні програми вони мають. Адже добра програма придатна розв'язувати багато подібних між собою задач. Коли є, наприклад, програма для автоматизованого нарахування заробітної плати, то нею можна користуватися аж доти, поки не зміниться закон про нарахування заробітку. Вона придатна не для однієї уста-

нови, а всюди, де прийнята така форма оплати. Усі можливі зміни в роботі кожного — відпустка, підвищення розряду, переведення на іншу ставку, перероблені години, прогул — усе це враховано. Хороша програма — ми звемо їх стандартними — є засобом розв'язки цілої кляси задач.

Теоретичні дослідження і практика показали, що є принаймні два шляхи підвищити ефективність обчислювальної техніки: зблизити машинні і алгоритмічні мови і створити комплекси електронно-обчислювальних машин. Проблеми ці дуже складні. Над ними наполегливо працюють в нашому інституті.

Вчені всього світу думають, як збільшити інтелектуальні можливості машин. Треба перш за все спростити спілкування людини з машиною.

Сучасні ЕОМ виконують покищо тільки елементарні операції обчислювального характеру. Можна добиватися більшої їх продуктивності, збагачуючи систему математичної забезпечення. Маючи великий набір стандартних програм, машина справлятиметься з великим колом завдань. Не треба буде писати щоразу нову програму, а скористатися готовими частинами стандартних програм.

Такий шлях, хоч і видається простим, насправді ускладнюється громіздкою підготовчою роботою. Вчені почали шукати іншого шляху — будувати машини, котрі могли б виконувати складні логічні операції — з дедуктивними здатностями.

Українські кібернетики під керівництвом академіка В. М. Глушкова розробили принципи побудови обчислювальних машин, які вперше застосували при створенні машин серій „Мир-1“. Так починався новий етап у розвитку обчислювальної техніки. Автори цієї роботи удостоєні Державної премії.

Мова машини „Мир-1“ дуже скидається на математичні формули, тому для неї багато простіше підготувати завдання, ніж для інших. Програму дають у вигляді математичних формул та словесних вказівок, і машина вже сама розбирається, в якому порядку провадити обчислювання. Тепер можна будувати обчислювальний процес по-новому, втручатися в нього під час роботи. Скажімо, коли деякі формули варто замінити, посилають додаткові вказівки з пульта управління. Якщо раніше машина виконувала лише окремі завдання людини, то нині вона стає справжнім її помічником. У машинах серії „Мир-1“ здійснено структурну ін-

терпретацію однієї з алгоритмічних мов. Подібних машин не випускає жодна країна. „Мир-1“ стала відома всьому світові. Навіть найбільша американська фірма ІБМ, що монополізує понад половину виробництва обчислювальних машин капіталістичного світу, зажадала купити її.

А чи можна навчити машину оперувати формулами? Так, — кажуть учені нашого інституту, творці нової ЕОМ, яку буде пущено в промислове виробництво уже наступного року. Її поява в обчислювальних центрах дасть змогу продуктивніше використовувати і традиційні ЕОМ.

Нещодавно Державна комісія на чолі з академіком А. О. Дородніциним прийняла нову ЕОМ. Вона має більший інтелектуальний діапазон, ніж попередні. Це чудовий помічник для вчених, математиків та кібернетиків, які одержать можливість швидше досліджувати і створювати нові методи розв'язку задач. Вона зручна ще й тим, що дає змогу знайомитися з проміжними результатами й корегувати роботу.

Наука й інженерна практика ставлять і такі завдання, що одній ЕОМ не під силу. Тоді задачу ділять на частини, визначають, на якій ЕОМ котру з них доцільніше розв'язувати, водночас встановлюють порядок ведення обчислювального процесу на всіх машинах, об'єднаних між собою. Коли ж ЕОМ використовувати кожну саму по собі, то її ефективність набагато зменшується.

Ці міркування привели вчених до ідеї комплексів ЕОМ, що складаються як з однорідних ЕОМ, так і різнорідних. Зрозуміло, комплекси з машин різних класів універсальні, але й створювати їх важче. Тут виникає цілий ряд складних математичних і технічних задач, які ще чекають на розв'язання. Учені інституту кібернетики АН УРСР тепер розробляють принципи побудови комплексів із різнорідних ЕОМ, вже незабаром має бути створений один з них.

Спливають роки, розвиваються нові методи в кібернетиці, постають нові проблеми. Вчені вже працюють над гібридними машинами, в яких поєднуються особливості роботи цифрових і аналогових обчислювальних машин.

На Україні роками створюються теоретичні основи кібернатики. Важко було раніше передбачити, що міне сім чи десять років, і в СРСР створять першокласні обчислювальні машини.

Зараз Київ став таким науковим центром розвитку теоретичної кібернетики, куди їдуть вчитися спеціалісти з усіх країн світу. Ми можемо пишатися не лише всесвітньовідомою київською

школою теоретичної кібернетики, заснованою академіком В. М. Глушковым, а й великим загоном українських кібернетиків, республіканською індустрією обчислювальних машин.

Київ і Северодонецьк, Львів і Житомир, Харків і Дніпропетровськ, Чернівці і Ужгород, Донецьк та багато інших міст України мають чудові наукові колективи. Лише перелік таких загальновідомих машин, як „Київ“, „Дніпро-1“, „Промінь“, а також спеціалізованих — „Альфа“, „Оптимум-2“, „Аркус“, „Асор-1“, „Київ-67“ — свідчить про вагомий вклад учених та інженерів республіки у розвиток вітчизняної обчислювальної техніки.

Наші ЕОМ використовуються у найрізноманітніших галузях. У Московському Інституті вищої нервової діяльності з допомогою ЕОМ „Дніпро-1“ обробляють матеріали досліджень функцій кори головного мозку. В Києві, в Інституті експериментальної та клінічної онкології, розв'язують проблему ранньої діагностики і лікування раку. Та й де тільки не працює наш „Дніпро-1“. У Львові керує заводом кінескопів. У Дніпродзержинську — керує випалкою сталі. У Слов'янську — на содовому заводі. На Старобешівській ДРЕС та ще в багатьох місцях.

Тим часом учені створили досконалішу машину — „Дніпро-2“. Власне, це вже ціла керуюча система, на якій одночасно розв'язують кілька задач. Обчислювальний процес тут організовано зовсім по-новому. Групи математиків можуть відразу звертатись до машини через кілька виносних пультів.

У Києві та Северодонецьку працюють заводи, що випускають обчислювальні машини, побудовані за останнім словом техніки. У Донецьку засновано один з найбільших у республіці обчислювальних центрів. Нині його реорганізують в Інститут прикладної математики.

Київський Інститут кібернетики очолив розробку систем управління 16 великих підприємств машинобудування і приладобудування. Досягнення вчених інституту дістали високу оцінку в нас і за кордоном.

Однією з важливих проблем науково-технічного прогресу нашого часу є створення типових автоматизованих систем керування підприємствами, галузями народного господарства та ін. Досвід розробки Інститутом кібернатики АН УРСР і Львівським телевізійним заводом системи „Львів“ показує, що саме на шляху створення автоматизованих систем можна досягти якісно нового рівня у керуванні складним ви-

робництвом. За допомогою системи „Левів“ робництвом. За допомогою синтези „Львів“ заводом, що випускає телевізори. Вклад коштів у створення системи на Львівському заводі виявився втричі ефективнішим, ніж вклад в основні фонди підприємства. За рахунок введення в дію системи на заводі в 1967 році переведено із сфери управління у сферу виробництва 33 чоловіки, а 1968 року ріст числа адміністративного персоналу порівняно з ростом числа робітників був нижчий, ніж доти. Система дозволила збільшити на сім відсотків випуск продукції.

Розробка складних автоматизованих систем керування потребує спільних зусиль учених та інженерів, що досконало знають виробництво. Досвід роботи інституту показав, що справжню віддачу автоматизація дає лише там, де заздалегідь створюється інженерно-технічні колективи на місцях. Над проблемами створення систем автоматизованого управління виробництвом працюють нині сотні підприємств і науково-дослідних закладів республіки.

Значення праць учених Інституту кібернетики навіть важко визначити. Варто згадати участь наших співробітників у спорудженні газопроводу Середня Азія — Центр, вирішення питання про розподіл нафтопродуктів у масштабі Радянського Союзу, обробку експериментальних даних на науково-дослідному судні „Михайло Ломоносов“.

Економічний ефект від використання робіт Інституту кібернетики майже вдвічі перевищує асигнування, які держава виділила інституту протягом усього його існування, включаючи будівництво.

Наші кібернетики налагодили близьке співробітництво з колегами ряду країн. Ми розробляємо спільні теми з Угорською Академією наук, з Академією наук Республіки Куба, чимало робіт здійснюємо для Ради Економічної Взаємодопомоги.

Академіка В. М. Глушкова обрано головою Програмного комітету Міжнародної федерації по переробці інформації. Турботи про підготовку конгресу цієї організації 1971 року взяли на себе українські кібернатики.

Вчені інституту — члени відповідних комісій Ради Економічної Взаємодопомоги, Міжнародної асоціації з аналогових обчислень тощо. Починаючи з шістдесят другого року, коли на другому конгресі ІФП у Мюнхені академік В. М. Глушков зробив доповідь з теорії самооргані-

В УНРаді і навколо неї

27 червня ц. р. відбулось у Мюнхені довгождане пленарне засідання президії Української Національної Ради, що мало поладити передусім деякі прикрі непорозуміння всередині самого Державного Центру. Багатьом прихильникам УНРади здавалося, що від попереднього засідання, де в неправильний спосіб усунено популярного серед широких кіл громадянства голову ВО д-ра А. Фіголя, пройшло вже досить часу, щоб відповідальні за той вчинок достойники УНРади й ДЦ охололи й призадумались. Або що громадянство вже переконало їх, що не можна вживати аж таких вульгарних метод на форумі нашої найвищої установи, покликаної злагіднювати міжпартійні конфлікти, домовлятися, а не диктувати концепції визвольної політики всім українським національним угрупованням.

На жаль, надії на таку роль УНРади не збулися. Навпаки, коли раніше штучно спрепарована більшість звела шкідливі порахунки тільки з д-ром А. Фіголем то нині разом ця ж група прихильників теперішнього голови УНРади Я. Маковецького й президента Миколи Лівницького в безприкладно цинічний спосіб розправились з цілими немислими їй організаціями. Цим самим, замість вийти якось з довгої кризи, наш Державний Центр угруз у глибшу кризу, виходу з якої тим часом не видно.

Інформуючи про перебіг цього жалюгідного засідання, часопис „Свобода“ кінчає свою нотатку такими словами: „Чи протиставить більшості УНРади (УНДО, УСП, ОУНз, УРДП за неутрального становища СЗСУ-СП) опозиція — (ОУНз та лівіця УРДП і УНДО) конструктивну діяльність, покаже недалеке майбутнє“. Спричинників цієї нестерпної саламахи, цебто в першу чергу представників ОУН і УНДС, чомусь навіть не згадано.

У кожного здатного думати українського патріота виникає логічне питання: як і чому дійшло до такої смути в Державному Центрі?

Сучасні керівники ДЦ УНР твердять, що д-ра А. Фіголя усунено з його посту „за бездіяльність“. Проте, всі хоч трохи обізнані зі справами Державного Центру можуть з такого твердження лише сміятись. Загально ві-

домо, що д-р Фіголь за час свого головування у Вико-навчому Органі зрооив для державного Центру оmyше, ніж будь-хто з його попередників. І то не зважаючи на перешкоди, що їх йому ставили інші достойники ДЦ.

Особливим успіхом д-ра Фіголя треба вважати те, що він зумів зацікавити справами ДЦ широкі кола безпартійних громадян, а особливо багатьох наших молодих науковців та фахівців. Він значною мірою спричинився й до створення комісії для вивчення сучасної України. Можна припускати, що на зібранні під час головування д-ра Фіголя фонди ще й тепер роз'їжджають деякі діячі Державного Центру й обмовляють його та нелюбих їм партнерів з ОУНз, УНДО й УРДП.

Отже, д-ра Фіголя ображено й усунено з ВО УНРади не за бездіяльність. Його усунено, на мою думку, за надто успішну діяльність, яка могла дати потрібні кадри молодших провідників не лише Державному Центрові, а й деяким прорідженим нашим партіям. Дехто дуже налякався цього і, мабуть, саме тому зчинив навколо прихильників політики д-ра Фіголя такий відьомський шабаш, щоб ніхто нічого не розумів і щоб наші молоді компетентні люди, які виявили бажання активізуватись в конструктивній роботі комісії Державного Центру, знеохотились і відвернулися від нього, наказавши їй дітям своїм дивитись у той бік, де „роблять“ українську політику.

Стільки ж вартий нечесний крикливий похід теперішніх керівників Державного Центру проти всіх т. зв. реалітетників, капітулянтів, змінюєвізців, мінімалістів, націонал-комуністів і тому подібних страшних „ворогів народу“ зі словника віцепрезидента Миколи Степаненка. Цей безглуздий похід стає ще безглуздішим, коли згадати, що саме президент Микола Лівницький і віцепрезидент Микола Степаненко зробили не так давно дуже багато, щоб прийняти цих „ворогів народу“ до УНРади, як бажаних рівнорядних партнерів. Навіщо ж позичати очей в Сірка й раптом міняти курс на всі 180°? І навіщо захоплювати (а я сказав би валити) УНРаду й лукаво кричати, що хтось інший хотів її захопити чи розвалити? Все це робиться не так собі і не випадково: така, очевидно, таємна вимога проводу ЗЧ ОУН, а може й когось впливовішого ззовні.

Дати точнішу відповідь на це болюче питання сьогодні тяжко. Знаю, що дехто шукає її. І вірю, що знайде. А тим часом, читачам, які бажають об'єктивно познайомитись з характером і причинами теперішньої кризи в Державному Центрі, рекомендую читати не лише повідомлення Інформаційного Бюро УНРади, але й „Документи і матеріали до сучасної ситуації в УНРаді“ під редакцією Михайла Добрянського. Багато матеріалів на цю тему друкують також „Українські вісті“. На особливу увагу заслуговує стаття лідера фракції УРДП в УНРаді Федора Гаєнка п. з. „Державний Центр УНР сьогодні“ („Українські вісті“ ч. 28-29).

Немає сумніву, що після цієї нотатки теперішня УНРадівська „більшість“ зарахує і автора цих рядків до числа „реалітетників, капітулянтів і мінімалістів“, але йому це байдуже. Принаймні перебуватиме в доброму товаристві,

ОЗНАКА ЧАСУ (Закінчення)

зованих систем і теорії автоматів, міжнародній авторитет українських кібернетиків у цій галузі став загально визнаним.

Велику роль у розвитку і координації робіт по кібернетиці на Україні відіграє Наукова Рада з кібернетики Академії наук УРСР. Раніше, наприклад, дослідження з теорії автоматів і питань автоматизації проектування ЕОМ провадилися тільки у Києві. Сьогодні ж до цих досліджень прилучилися Харків, Львів, Донецьк, Ужгород, Севастополь, Дніпропетровськ та інші міста республіки

(„Україна“)

бо „реалітетниками“ і „мінімалістами“ були більшу частину життя, а то й усе життя, Сагайдачний і Хмельницький, Дорошенко і Мазепа, Грушевський і Петлюра, як зрештою майже всі, хто мав якенебудь практичне відношення до політики й відчував на собі тягар відповідальності за долю народу. Бо ж політика — це мистецтво можливого, отож і реального. Справжній політик знає, коли можна й треба ставити максимальні вимоги, але він також знає, коли треба бути „мінімалістом“, а то й „капітулянтom“ — хоч як це непопулярно. Ці речі відомі всюди. Хмельницькому й Мазепі та іншим великим провідникам доводилось часто втихомирювати своїх загонистих суперпатріотичних максималістів, щоб рятувати те, що в даних обставинах при внутрішній єдності ще можна було врятувати. Протягом століть і дотепер наші принципи максималісти (щирі і демагоги) не досягли нічого хіба що спричинились до виникнення внутрішніх міжусобних фронтів, заохочуючи цим ласих сусідів до інтервенції й окупації.

На мою гіршу думку, якщо б нашим „мінімалістам“ і „реалітетникам“ пощастило досягти бодай половину вимог, висловлених у відомому листі 55-ох наших американських науковців, то й тоді вони заслуговували б на велику шану й дяку від українського народу, а не на осуд керівників УНР-ади. На жаль, справжніх „реалітетників“ і „мінімалістів“ (цебто реальних і відповідальних політиків) у нас мало, тому ніхто з ними й не мусить дуже рахуватися. Ані Москва, ані будь-хто. Суперпатріотичних максималістів і звичайних вислужників у нас дуже багато (і там і тут), але з ними також не рахуються і то саме тому, що вони або нереальні максималісти, або вислужники.

До вислужників можна й не мати претенсій, вони служитимуть кому завгодно. Можна розуміти й тих, хто вирішив „твердо стояти на максималістичних позиціях“ і ще 50 років „тримати несплямлений прапор“ за тисячі миль і від ворога, і від щоденних проблем рідного народу. Але тяжко миритися з фактом, коли цю трухлу концепцію проголошують достойники з Державного Центру, як єдиноправильну, та ще й безвідповідально очорнюють тих, хто з нею не цілком згоден. Тим тяжче, що сучасні керівники ДЦ зводять цю концепцію взагалі до якогось абсурду.

Наприклад, віцепрезидент М. Степаненко в своєму привітанні учасникам ювілейної зустрічі ОДУМу США і Канади, проїхавшись по провідних одумівцях, яких „захопила вітряна віспа... капітулянтської, реалітетницької і несамоствійницької системи“, пише, що йому „не випадало появлятися на святі, що підготовлялося під гаслами 60-их років“. (Підкр. мое — М. Д.)

Непоінформованим треба сказати, що ювілейне свято ОДУМу підготовлялося під гаслом українського піддзянського поета покійного Василя Симоненка: **„Народ мій е! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ!“** До речі, під подібними гаслами, принесеними з України 60-их років, також відбувалися зустрічі пластової і, здається, сумівської молоді. За логікою пана віцепрезидента можна зробити висновок, що і їх захопила „вітряна віспа“ капітулянтства. Ідучи цим шляхом далі, так можна домовитись і проти гасла „Геть від Москви“, бо ж його теж видвигнув реалітетник і націонал-кому-

ніст Хмельницький, а не хтось з цьогобічних максималістів. Ну и куди ж далі йти?

Гі, що не кажіть, а воно щось дуже негаразд з політичною концепцією так званої більшості в УНР-ади, якщо ця концепція не дозволяє навіть віцепрезиденту бути присутнім на ювілейному святкуванні організації, співтворцем якої він колись був, та змушує його виступати проти ідейних основ політичного руху, якому сам служив, поки не став віцепрезидентом.

У подібні кризові моменти політично більш вироблені суспільства бомбардують своїх репрезентантів тонами листів, в яких кожен висловлює свою справжню думку. Чи не пора й нам почати так діяти, бо ж УНР-аду таки треба оздоровити й надати їй голос поміркованого, розважного й відповідального речника інтересів українського народу.

М. ДАЛЬНИЙ

НОВИЙ ОСЯГ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

Група українських науковців з Оттави на чолі з професором Оттавського університету сенатором Павлом Юзником вже два роки працює над статистичним збірником п. з. „Українці в Канаді, 1891—1971.“ Праця провадиться в рамках дослідів історичного відділу при згаданому університеті. Довершення проекту вимагало значних фондів, тому вирішено звернутись по допомогу до Канадської Ради, яка апробувала проект і визначила для нього на 1970 рік дотацію в сумі 14.000 доларів.

Приємно ствердити, що завдяки ініціативі деяких наших культурних діячів канадські урядові чинники останнім часом стали повертати частину наших податків на задоволення культурних потреб української етнічної групи.

АРХИЄПІСКОПОВІ МИХАЙЛОВІ СПОВНИЛОСЯ 85 РОКІВ

Заступникові Митрополита Української Православної Церкви в Канаді, Архiepіскупові Михайлові сповнилося в липні ц. р. 85 років життя. Цього року минає також 50 років його священничої праці. „Нові дні“ вже раніше писали про Владику Михайла, проте не шкодить пригадати, що він родом з Херсонщини. Вищу богословську освіту здобув у Києві. За діяльність в Українській Автокефальній Православній Церкві був засланий більшовиками на довгі роки в північні табори. Повернувся в Україну перед вибухом Другої світової війни. Був хіротонізований у єпископи в Києві в 1942 році. Від 1951 року Владика Михайл очолює східню єпархію УГПЦ Канади.

Не зважаючи на свій поважний вік, Владика Михайл і тепер активно служить Богові й народові. Саме в травні ц. р. автор цих рядків чув одну з найкращих його промов, на відкритті нової церкви УГПЦ у Вотерлю-Кіченер. Також у підготовці і проведенні цьогогорічного Собору УГПЦ Владика Михайл брав вагому участь.

ШКОЛИ ЗАПОРІЗЬКИХ КОЗАКІВ

Запорізькі козаки зробили великий внесок у культуру українського народу. Тим часом освітня діяльність запорожців мало досліджена й висвітлена.

Історик із Запоріжжя І. Пуха на основі вивчення багатьох матеріалів, зокрема архівних джерел, спромігся певною мірою заповнити цю прогалину. Результати своїх досліджень він опублікував в „Українському історичному журналі“.

Перша школа на Запорізькій Січі була відкрита 1576 р. Неподалік від нинішнього Новомосковська, у фортеці на острові, оточеному з трьох боків річкою Самарою та її рукавом Самарчуком, збудували невелику церкву, а при ній — шпиталь і „загальну“ школу. В школі могли навчатися всі бажачі, малодітні й дорослі. Тяжка доля судилася цій першій запорізькій школі. Не раз вона разом з фортецею стримувала навалу ворогів, не раз гинула у вогні. Та козаки щоразу відбудовували її. Існувала школа загалом 200 років, аж до ліквідації Запорізької Січі. Відомо, що 1750 р. двоє вчителів навчали в ній 87 учнів. Як на той час, це було досить багато.

Слідом за першою школою в різних землях „вольностей Війська Запорізького“ було відкрито ще кілька шкіл. 1659 року на Чортомлицькій Січі збудували січову військову церкву і школу при ній, яка вважалася головною, центральною. На так званій Новій Січі (біля нинішнього с. Покровського на Нікопольщині) працювала школа, в котрій, як свідчили очевидці, навчалось 50 малолітніх учнів і 30 молодиків.

Найбільше на Запоріжжі були поширені парафіяльні школи — при церквах, у центрах паланок (адміністративно-територіальних одиниць), слободах, селах. У 1766 році на загальній військовій раді козаки ухвалили відкрити школи при церквах майже всіх парафій, що було в основному зроблено. Історик катеринославської єпархії Феодосій писав, що школи існували „майже при всіх парафіяльних церквах запорізького постільства“.

На Запоріжжі існували, крім загальноосвітніх, і спеціальні школи, які готували співаків, музик, канцеляристів. При Січовій школі співу навчалися в особливому відділенні, котре згодом виділилося в самостійну школу „вокальної музики і церковного співу“. Сюди приїздили вчитися з Києва і навіть з Польщі.

15 років проіснувала організована в 1754 р. школа, яка готувала полкову старшину, військових канцеляристів та інших фахівців для різних адміністративних посад у козацькому управлінні.

Запорізькі козацькі школи були самобутні, передові на той час учбові заклади. Вони продовжували освітні традиції братських шкіл, їх діяльність становила новий, вищий етап в історії школи в Україні. Козацтво активно боролось за збереження національного характеру школи, прищеплювало в ній любов до народу, його мови, культури, звичаїв. Це насамперед проявлялося в тому, що навчання в усіх школах велося діловою мовою тогочасної України. Учні вивчали і старослов'янську мову, письмо й лічбу, закон Божий, співи, музику. На го-

динах співу й музики, крім псалмів і кантат, розучували і співали народні пісні, думи.

У Січовій школі, крім згаданих предметів, вивчали латинську мову, літику, риторику, геометрію, географію, астрономію, військову справу. Майже в усіх школах обов'язковим був курс військово-фізичного виховання. І це зрозуміло, бо суворі умови життя, постійна загроза ворожого нападу вимагали від козаків всебічної фізичної та військової підготовки. Істотною особливістю освіти на Запорізькій Січі було те, що керівництво і контроль за роботою шкіл було покладено на світських осіб. Такого прецеденту історія освіти доти не знала. Загальне управління всіма школами зосереджував у своїх руках кошовий отаман, а для безпосереднього контролю за їх роботою обирали з-посеред старшин начальника „світської освіти дітей“. Школи утримувалися, так би мовити, на державному бюджеті — „на кошти війська“. Одержуючи платню, провіант, різні прибутки, розподіляючи воєнну здобич, запорожці за традицією віддавали на школу „звичаєм узагальнену“ частину. Навіть коли козак умирав, то знов-таки „за звичаєм“ заповідав частину свого майна на школу.

Відомо, що серед „низового товариства“ було досить багато письменних. І в цьому безперечно заслуга козацьких шкіл, всієї створеної на Запоріжжі системи освіти.

І. К.

ТАЄМНИЦІ ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ

В одному із своїх останніх номерів болгарський науково-популярний журнал „Космос“ опублікував статтю, де розглядає проблему відвідин у глибоку давнину нашої планети пришельцями з інших світів. Проблема ця викликає запеклі суперечки. Прийняття тези про подібні „візити“ призвело б до перегляду багатьох дотихчасових наукових положень.

Подіємо скорочений переказ змісту статті.

Всі докази „за“ зводяться до такого твердження:

Є речі, які, згідно з існуючими нині уявленнями, древні не могли знати при тому рівні культури і техніки, який у них був.

От декотрі з них.

1. Кам'яні кулі на території Гватемали і Коста-Ріки. У джунглях виявлено сотні кам'яних куль різних діаметрів: від величезних, маса яких становить кілька десятків тонн, до малих, розміром з футбольний м'яч. Усі вони зроблені із застиглої лави і відполіровані, в той час як поблизу лави ніде не виступає на поверхню. Хто зробив ці кулі, навіщо доставив їх туди і для чого вони служили?

2. Наскельні малюнки в долині Наска (Перуанські Анди). Чорне плоскогір'я вкрите зображеннями дивних людей, а також комах і риб. Оскільки кожен малюнок має 500—600 метрів у довжину, людина, що стоїть поруч з ним, не може відрізнити його від навколишнього пейзажу. Добре розглянути ці малюнки можна лише з літака. Хто видовбував ці рисунки довгими роками в чорній кам'янистій пустелі? А рисунки ті унікальні. Нічого подібного в світі більше немає. Навіщо б інкам, котрі жили у тих краях, креслити знаки, які ніяк не можна викори-

стати, ходячи по землі? Схоже, що знаки ці були потрібні комусь, хто вмів літати! Причому звертає на себе увагу те, що відстань між фігурами повторюється з великою точністю. Багато ліній спрямовані точно з півночі на південь, хоч жодне з племен Південної Америки не знало компаса, а Полярної зорі з Перу не видно.

Подібних загадок багато. Можна назвати, приміром, лінійку для обчислень, яку знайшли у Центральній Африці і яка була виготовлена... 9000 років тому. Або ж древньояпонські медальйони і статуетки, що зображують людей в одязі, подібному до космічних скафандрів.

3. Тексти з індійських манускриптів. У священних індійських книгах — Дрона Парва і Рамайана — можна подібати такі, наприклад, рядки:

„Літаючі машини подібні до кулі і пливуть у повітрі за допомогою рушійної сили, яка створює сильний вітер. Люди, що перебувають всередині, протягом короткого часу можуть пролітати великі відстані знизу вгору, згори — вниз, вперед і назад згідно із своєю волею”.

Про все це було написано за VIII віків до нашої ери, коли вершиною технічних досягнень вважалася дерев'яна соха...

І водночас до того ж історичного періоду належить нержавіюча залізна колона в Делі. Спеціалісти дійшли висновку, що її зроблено із винятково чистого метеоритного заліза і тому вона не ржавіє.

Таємниці? Загадки? У древній історії, в археології їх чимало, чи ж буде дано на них відповідь?

ЯК ВИ ХАРЧУЄТЕСЬ?

Пораду про раціональне харчування дехто розуміє надто вже спрощено, зводячи все до потреби позбутися неприємного відчуття голоду. В той же час деякі огрядні люди, засмучені тим, що втратили ставність і красу форм, керуються іншою, такою ж необгрунтованою з наукового погляду формулою: „Хочеш схуднути — не їж товщів”. Перестають їх їсти, але не худнуть, тому що насамперед їм треба обмежити надходження в організм не товщів, а солодоців, борошняних виробів, води, соли. Нарешті, є люди, які вважають, що оскільки вони більшість часу сидять до столу і їдять вдосталь, то, значить, харчуються повноцінно. Все це невірно. Можна три-чотири рази на день наїдатися досхочу і всетаки зазнавати білкового та вітамінного голодування.

Грами, кілограми і калорії ще не розв'язують проблеми. Важливе значення має якісний склад нашої їжі. Рацион має бути, як кажуть учені, правильно збалансований, тобто містити потрібну даному організмові кількість білків, товщів, вуглеводів, мінеральних солей, вітамінів. Більше того, всі речовини повинні ще нормально засвоюватися, чому сприяє, зокрема, правильна комбінація страв. М'ясо і риба, приміром, краще засвоюються з овочами і гірше з товщем, оскільки він знижує соковиділення. Товщ корисніше з'їдати не в чистому вигляді, а комбінувати його з круп'яними та овочевими стравами — ферменти овочів сприяють кращому розщепленню білків і товщів.

Відомо, що з віком вміст в організмі ферментів зменшується. Цей несприятливий процес можна певною мірою пом'якшити, активніше включаючи до раціону ка-

пусту, цибулю, фрукти, ягоди. Взагалі добром компонентів їжі можна істотно змінювати хімічний склад наших тканин і таким чином впливати на роботу внутрішніх органів.

Твердження медиків, що раціональне харчування — найважливіша ланка у профілактиці і лікуванні багатьох захворювань, цілком відповідає найновішим даним науки. Чи не найбільше це стосується серцево-судинних розладів. У багатьох людей різного віку, статі, професії в діяльності серця виникають ті чи ті неполадки, які дають про себе знати частішими пульсу, перебоями, болем, який віддає у плече чи руку, важкістю у правому підберез'ї тощо. В таких випадках слід думати не тільки про ліки, а й про харчування — менше споживати соли, води і взагалі дещо урізати свій раціон. Їсти треба те, що легше засвоюється. Добра, наприклад, молочно-рослинна дієта, багата до того ж на вітаміни. Концентровані м'ясні та рибні бульйони, смажене м'ясо і риба, міцна кáva і чай, гострі присмаки, пиво і газована вода утруднюють роботу серця і тому не повинні при таких недугах з'являтися на столі.

З тією ж метою — полегшити роботу серця — рекомендується їсти частіше — 5–6 разів на день — і по троху. Деякі лікарі радять робити так звані розвантажувальні дні (молочні, молочно-картопляні, сирно-кефірні, яблучні і т. д.). У добірї меню і часу для таких розвантажувальних днів обов'язково повинен брати участь лікар.

Певні обмеження у харчування доводиться вносити і тим, у кого стійко підвищений артеріальний тиск. Це потрібно, поперше, для запобігання розвиткові у кровоносних судинах артеросклеротичних змін і, подруге, для зниження артеріального тиску. Найперше завдання тут — обмежити надходження в організм кухонної соли. Краще готувати їжу взагалі без соли і трохи підсолювати її за столом, уже перед тим, як їсти. Додаткова норма соли не повинна перевищувати 5 грамів. Рекомендується паралельно з таким заходом вводити в раціон продукти, багаті на солі калію, — курагу, ізюм, картоплю. Особливо треба стежити за вмістом у їжі аскорбінової кислоти (вітаміну С), яка скорочує нагромадження холестерину в крові і зменшує проникність стінок судин.

При артеросклерозі дієта теж націлена на те, щоб обмежити в раціоні продукти, багаті на холестерин, і збільшити частку тих продуктів, які містять речовини, котрі перешкоджають його відкладанню у судинах. Сюди належать сир, дріжджі, риж, тріска, горох, квасоля, соя, вівсяна і гречана крупи. В усіх цих продуктах, а також у вимочених оселедцях, є алюмінієва кислота, метіонін і холін, які утримують холестерин у розчині і тим самим не дають йому відкладатися на стінках судин.

Додержувати науково обгрунтованих норм і режиму харчування важливо не тільки для хворих, але й для кожної здорової людини. І, мабуть, нема потреби підкреслювати, що найбільший ефект це дає в тому випадку, коли з розумним харчуванням сполучається правильна організація праці і відпочинку.

„Наука і суспільство“ ч. 5.

ДЕРЕВІЯ ТИСЯЧОЛИСТІЯ

Він росте на луках, лісових галявинах, на узбіччях до-ріг тощо. Це багаторічна трава з родини кошачкоцвітів. Стебло прямостояче, високе, покрите листям, закінчується густим суцвіттям-щитком. Квіти білі, рожево-білі або червонуваті. Цвіте з червня і аж до морозів.

Цілющими властивостями деревію тисячolistого лю-ди користуються давно.

Основною лікувальною речовиною його є ефірна олія, що міститься майже в усіх частинах рослини. У ньому є також дубильні речовини, інулін, смолисті сполуки та мінеральні солі.

Препарати з деревію тисячolistого сприяють норма-лізації обміну речовин, збуджують апетит, покращують травлення тощо. Водні настої та відвари застосовують при хворобах нирок, гастритах, виразкових захворю-ваннях шлунка та шлункового тракту, головних болях, простуді, шкірних хворобах. Настій деревію тисячoli-стого — гарний кровозупинний засіб. Сік листків цієї рослини, нанесений на рану, негайно зупиняє кровотечу і сприяє заживленню. Якщо свіжого соку немає, можна користуватися напаром із квітів, домішавши до них цвіту ромашки. В цьому ж напарі можна вмиватися, шкіра від нього стає еластичною, набирає матового кольору.

Сік деревію в суміші з медом (по 3 чайних ложки на день) можна вживати для поліпшення апетиту, він акти-візує обмін речовин.

Варто зауважити, що пити настій з деревію треба обе-режно. Тривалий прийом його у великих дозах може при-вести до запаморочення та сипу на шкірі. Отож препа-рати цієї рослини можна використовувати тільки за по-радою лікаря у таких співвідношеннях:

а) одну столову ложку сухої трави на склянку окропу настоювати понад годину в закритій посудині. Проці-дивши, вживати по столовій ложці перед їдою 3-4 рази на день;

б) змішати 0,16 гр. порошку листків деревію і 0,15 гр. порошку листя кропиви. Вживати перед їдою по одному порошку 3 рази на день як кровозупинний та протиза-пальний засіб;

в) 2 столових ложки листя сухого деревію насипати в 1-2 склянки окропу і застоювати для обмивання рл, полоскання горла та ротової порожнини тощо.

Ф. МАМЧУР, лікар
(„Знання та праця“)

МУЗИЧНИЙ ТРАКТАТ М. ДИЛЕЦЬКОГО

Незабаром у видавництві „Музична Україна“ виходить у світ теоретичний трактат „Граматика музична“ укра-їнського композитора Миколи Дилецького. Це одна з найцінніших пам'яток слов'янської музичної культури XVII—XVIII століть. В цій фундаментальній праці, що бу-ла основним посібником для навчання кількох поколінь музикантів на східнослов'янських землях, автор підсу-мував майже сторічний розвиток українського хорова-го партесного співу і дав методичні узагальнення музич-ної теорії і практики народів Середньої та Східної Ев-ропи XVII століття.

Нове видання — блискуче й унікальне. Воно повністю відтворює факсиміле й транскрипцію рукописного тек-

сту, датованого 1723 роком, єдиний примірник якого збе-рігається у фондах Львівського музею українського ми-стецтва.

Рукопис складається з двох розділів. Перший, що є підручником („Граматика“), містить музично-теоретич-ний матеріал. У другому, який Микола Дилецький назвав „Конклюдзія“ (Висновки), вміщено доповнення до окре-мих тем „Граматики“, методичний посібник для вчителів, а також додаткові матеріали про друкування музичних граматик у різних краях, про церковно-музичну полеміку в Москві після Собору 1666 року, вірші до дітей. У цьо-му ж розділі автор порушує й цілу низку питань філософ-сько-естетичного, історичного та методичного характеру.

У книзі вміщено також післямову, підрядковий комен-тар до малозрозумілих сучасному читачеві музично-тео-ретичних термінів і тверджень, переклади латинських і польських текстів, словничок застарілих слів і виразів, опис усіх варіантів та редакцій трактату Миколи Диле-цького, і резюме російською, англійською й німецькою мовами. Найновіша техніка поліграфії уможливила май-же точне відтворення рукопису в кольорах, створивши ілюзію оригіналу.

Книга зацікавить не лише істориків музики, а й теоре-тиків, бо в трактаті порушується ряд проблем, що й до-тепер мають актуальне значення. Вона матиме великий ін-терес і для мовознавців. Зокрема на окреме дослідження мовознавців чекає мова „Граматики“, адже це україн-ська літературна мова кінця XVII — початку XVIII ст.

Є всі підстави твердити, що „Граматика музикальна“ зацікавить також широке коло спеціалістів інших галу-зей науки. Немає сумніву в тому, що це видання з інте-ресом зустрінуть і всі книголюби.

Лариса БОНДАРЕНКО
(„Культура і життя“)

Сільвестер ГАЛАМБОШ

ЗАБУДЬКУВАТИСТЬ

Професор Швенгольм відчинив двері своєї квартири, уві-мкнув світло і заляк од жаху: в ідальні за столом сидів чужий чоловік.

„Чого йому треба в моєму помешканні! Гукнути на допомогу... негайно ж, — майнуло в голові професора. — Але що це має означати! (В кімнату лавою впливля дру-жина). Боже ти мій! Вона не обурена присутністю чу-жака. Навпаки — ніжно пестить його, простягає яблуко. Незнайомий ножем знімає шкірку... — Професор засто-нав. — З якої речі він сидить у моїй квартирі, їсть мое яблуко!“

А дружина:

— Рибонько, кави не хочеш! Я миттю зготую. А може укладемо дітей спати, а самі — на танці.

— Гаразд, серденько, — грубим голосом озвався мо-лодик.

Професор ні живий ні мертвий стояв у холодних пе-редпокоях. „Чи я збожеволів! Дружина з якимсь не-знайомим у моїй квартирі, і той почуває себе, як вдома...“ і професор наважився:

— Гелено! Нічого не розумію!.. Хто цей чоловік! А вам чого треба від моєї дружини!

— У нього більше підстав запитати: чого тобі треба від його дружини, — спокійно усміхнулась жінка. — Дорогий, всьому винною твоєю забудькуватість. Певно, пригадуєш — ми офіційно розлучилися ще позаторік. Суд присудив мені і квартиру, і дітей. Я знову вийшла заміж. Отже, гарненько попрощаймося та йди собі додому.

Швенголму стало соромно. Вибачливо опустивши голову, він пробурмотів:

— Даруйте. Ця клята забудькуватість. Ще раз перепошую, — і люб'язно розкланявшись, вийшов. Дружина закохано притиснулася до широкоплечого атланта:

— О, мій бідолашний чоловік. Таки повірив... Поцілуй мене, рибонько!..

Переклад з мадярської Олександра МАТЯЦКА
та Василя ВАРОДІ

ГОРИ НА ДНІ ОКЕАНУ

Протягом трьох місяців французькі вчені проводили в північній частині Атлантичного океану широкі океанографічні дослідження.

Виявлено, що дно океану перетинає гірський хребет, у центрі якого утворилась ущелина. З неї підіймаються гірські породи „мантії“, головним чином базальт. Потім породи знімають вертикальний рух на горизонтальний — в східному і західному напрямках.

Одержані дані, зокрема про будову пластів, сприятимуть подальшому вивченню структури земної кулі, утворення гір та виникнення землетрусів.

КЛІПСИ ШКІДЛИВІ

Західноберлінський журнал „Дер Абенд“ опублікував результати роботи лікарів і вчених, які стверджують, що кліпси і сережки шкідливі для здоров'я. Виявляється, що біля вуха є розгалуження нервів, які ведуть безпосередньо до печінки і жовчного міхура. Сережки і кліпси можна носити не більше трьох годин на день. Під час їди їх обов'язково треба знімати.

ЗАМІСТЬ ВОДИ — УЛЬТРАЗВУК

Як стверджує один американський фізик, у недалекому майбутньому люди зможуть вмиватися... без води. Її замінять апарати, з яких замість води „потече“ ультразвук. Відпаде необхідність користуватися милом і рушником.

ТРОХИ СМІШНОГО

Суддя попереджає свідка:

— Ви повинні говорити лише про те, що бачили, а не про те, що чули.

— Розумію, пане суддя.

— Коли ви народилися?

Свідок мовчить.

— Чому не відповідаєте? — втратив терпіння суддя.

Пане суддя, я лише чув про це.

* * *

— Добрий день! Я читала оголошення, що вам потрібна хатня робітниця.

— Тут якесь непорозуміння. Я всі господарські роботи виконую сама.

— Справді? Нарешті, я знайшла вигідне місце!

* * *

— Позич мені тисячу доларів.

— А яка гарантія, що коли-небудь повернеш їх?

— Слово чесного чоловіка.

— Тоді приведи сюди того чесного чоловіка.

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО

ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ

В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

Alaska Fuel Limited

425 JANE ST., TORONTO 9

НАШИМ КЛІЄНТАМ БЕЗПЛАТНО

ЧИСТИМО ПЕЧІ І ГАРАНТУЄМО

БЕЗПЛАТНУ ЦІЛОРІЧНУ ОБСЛУГУ

ПЕЧЕЙ.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Євсей Ліпечський — відомий на Буковині маляр-портретист і громадський діяч — помер 18 червня 1970 р. в Байройті, Німеччина, на 81 році життя.

Артемій Кирилок — мистець-маляр, народжений на Волині, мистецьку освіту здобув у Варшаві, член Об'єднання мистців українців в Америці — помер 20 червня 1970 р. у Філадельфії. Похоронений на Українському православному цвинтарі в Баунд Бруку.

Євгенія Черкасенко — колишня артистка театру М. Садовського в Києві й театру Т-ва „Просвіта“ в Ужгороді, вдова по письменникові С. Черкасенкові — померла 13 червня 1970 р. в Йонгставні, Огайо.

Василь Овсієнко — колишній сотник Армії УНР й активний член ОБВУА, помер 9 липня 1970 р. в Нью-Йорку на 72-му році життя.

Марія Петрівна Туркало — дружина нашого довголітнього співробітника інж. К. Т. Туркала, померла 28 липня 1970 р. в Нью-Йорку на 75-му році життя. Шановному Костеві Тимофійовичеві, його синам, невісткам і внукам висловлюємо наше щире співчуття з приводу великої втрати.

Михайло Харів — колишній майор української армії, активний діяч у Чикаго, помер 27 травня 1970 р. на 72-му році життя.

Мотря Бігун і її двоюрідна сестра **Оксана Грушкевич** — молоді й надійні діячки української пластової молоді в США, загинули в автомобільній катастрофі в суботу 8 липня ц.р. на Пенсільванській автостраді, 30 миль на схід від Пітсбургу. Мотрю Бігун поховано в Клівленді, а Оксану Грушкевич у Детройті, обидвох при чисельній участі народу й пластової молоді.

Роман Смука — старший інженер відомої Роквел Корпорації, директор відділу будови космічних кораблів, єдиний син кол. директора ЗУДАК в Європі, адвоката Романа І. Смука, помер несподівано від удару серця на 46 році життя.

Антоніо Селязар — від 1932 року незмінний диктатор найбіднішої в Європі Португалії, помер 27 липня 1970 р. на 81-му році життя. Фактично Селязар не керував державою ще від вересня 1968 р., коли він став майже парализований. Проте він до кінця свого життя не знав, що він уже не прем'єром і диктатором, бо від нього цей факт приховували.

Владислав Андерс — видатний польський військовий і політичний діяч, помер у Лондоні 11 травня ц. р. на 78-му році життя. Під час Другої світової війни, мов біблійний Мойсей, вивів з російських тюрем і концентраційних таборів тисячі військових, жінок, старих і дітей, провівши їх через Іран, Палестину, Африку, Італію аж до Англії.

Іван Гуртовенчо — уродженець Сквири, на Київщині, довголітній громадський працівник на Ніягарському півострові, помер 27 червня ц. р. в м. Ніягара Фалс, на 64-му році життя.

Юрій Лєвицький — кол. львівський адвокат, син президента д-ра Костя Лєвицького, помер 24 липня ц. р. в Пенсильвенії.

Домет Оляччин — професор Українського Вільного Університету, член УВАН і НТШ, помер 25 червня 1970 року у Штуттгарті, на 79-му році життя.

Ч И Т А Ч І

Мої дорогі Редактори!

Велике Вам спасибі, що рішилися на продовження „Нових днів“... Коли я отримав журнал ч. 241-242 — я не вірив своїм очам. Я не міг спочатку прийти до себе й заплакав, видно — сльози радості. Прочитавши одного разу в „Новому шляху“ звернення Б. Олександрова, чи вірніше його спростовування щодо „Нових днів“, я подумав: на похороні бл. п. П. К. Волиняка всі обіцяли „золоті гори“, а ось „Новим дням“ „капут“...

Пересилаю Вам 11 доларів: 5.50 дол. на продовження передплати на наступних 12 чисел, ну а 5.50 дол. на пресфонд „Нових днів“...

Щиро Ваш **М. Іщенко**, Садбері, Канада

Шановні Панове! —

Дякую Вас з появою „Нових днів“, яких я був читачем і передплатником довгі роки, аж до того моменту, коли розсварився з св. п. П. Волиняком. Билаяв він мене тоді соковито за те, що я звернув йому увагу, що не треба завагано розхвалювати гостей (диячів культури) з України, ані надто до них присуджуватись, бо це насторожує режимних заправил. Я так думав тоді і так думаю тепер.

Останні вістки з України стверджують, що провокації, передруки, коментарі „Прологу“ і „Смолюску“ та 1-ої Національної Друкарні в Парижі дуже важко пригнітили тих, які хочуть і могли досі дещо робити.

П И Ш У Т Ь

Радію „Словом до читачів“, а зокрема радію, що має бажання показати справжнє обличчя т. зв. наукових установ і їх „відомих в цілому світі науковців-академіків“ — Хлестакових чи Гаркунів заокеанських.

В залученні пересилаю меней-ордер на суму 10.00 доларів: 5.50 дол. на передплату, а 4.50 дол. на пресфонд.

З пошаною **М. Гнатів**, Вінніпег, Канада

До шановної редакції „Нових днів“

При цьому посилаю переказ на 10.50 дол., з яких 5.50 дол. — передплата за журнал „Нові дні“ на 1970 рік, а 5.50 дол. замість квітів на могилу сл. п. Петра Кузьмича — на розбудову журналу „Нові дні“.

З пошаною, **Л. Компанієць**, США

Високоповажні панове!

Я є сталим передплатником „Нових днів“ з 1954-го року... За ці минулі роки маю 16 опрацьованих річників, що в моїй хатній бібліотеці займають почесне місце.

Журнал „Нові дні“ своїм змістом є тим яскравим променем у наших сірих і одноманітних буднях українського еміграційного побуту, який (журнал) дає нам нагаду й любов до всього рідного й дорогого нам — слова, історії, культури...

Вірю, що знайдуться люди доброї волі, які й далі гідно й віддано провадитимуть видання „Нових днів“ за попередньо-усталеним принципом із збереженням тепло-змістовного Волиняківського гумору, щоб слово „Нових днів“ традиційно широко лунало своїм високо-культурним змістом та надхненням.

Посилаю передплату на 1970 рік і даток на пресовий фонд — разом 10.00 доларів.

З привітом і найкращими побажаннями

Дмитро Пелих, Канада

Шановний Пане Пелих!

Петро Кузьмович Волиняк звичайно не друкував похвальних листів. Ми робимо виняток, бо ж Ваш лист — похвала не нам, а йому. Щиро Вам дякуємо за підтримку й старатимемось виправдати Ваші сподівання.

Редакція

Вельмишановні Панове!

Залучений при цьому чек на десять дол. висилаю на рахунок передплати та на розбудову журналу... По можливості хотілося б мати журнал подібний до Волинякового. Бажаю успіхів.

З пошаною та дружнім привітом

Федір Гайовий, США

ШАНОВНА РЕДАКЦІЄ!

Приєднуючи свій скромний голос до голосу багатьох наших читачів, хочу висловити щире подяку Редакції та Ініціативній групі за старання, які уможливили даліше видавання „Нових днів“. Побожування багатьох читачів, що після смерті незабутнього й неповторного Петра Волиняка помруть і „Нові дні“, на щастя (і одночасно на перекір ворогам і „супостатам“) не здійснилися!

Приємно й те, що майже всі матеріали журналу живі, цікаві й актуальні, завдяки чому, як і за „волиняківських часів“, „Нові дні“ й далі читаються „від дошки до дошки“. Нарешті, не менш приємно вражає й те, що статті написані соборною літературною українською мовою, про яку так ретельно дбав покійний Редактор, і що — як видно зі складу редакції — буде дотримано також і в майбутньому.

Але також є деякі моменти негативного характеру, про які варто б згадати. Деякі автори, на жаль, не зовсім точно пишуть про те, що здають до друку. Наведу два приклади.

У статті „Незабутня зустріч“ М. Ковшун цілком справедливо картає тих „хірургів-цензорів“, які „редагували“, фальшували творчість поета Володимира Сосюри — і то як там — на батьківщині, так і тут, на еміграції. На жаль,

автор або вже забув про те, про що він вирішив написати, або не цілком уважно переглянув матеріал, який вирішив надіслати до журналу. Пишучи про свою зустріч з Сосюрою в січні 1940 року, М. Ковшун наводить такі слова поета: „А знаєте, як мене нагородили оцим орденом?“ — якось раптом запитав Сосюру, показуючи рукою на орден Леніна з правого боку піджака.

Ця зустріч, повторюю, відбулася в січні 1940 року. А тим часом з преси відомо, що Сосюру нагороджено орденем Леніна 1948 року — у зв'язку з 50-літтям з дня його народження. Якщо Ковшун не вірить мені, нехай загляне до газети „Радянська Україна“ ч. 10 за 1948 рік. Саме тому його описи церемонії вручення того ордену „всесоюзним старостою“ Михайлом Івановичем Калініним цілком зфантазовані. Бо як довідуємося з тієї самої газети, Сосюра одержав орден Леніна не з рук Калініна, а з рук тодішнього голови президії Верховної Ради УРСР Гречухи в залі столичної філармонії.

Не все в порядку з „фактологічного“ погляду також і в статті вельмишановного головного редактора журналу — професора Дмитра Кислиці. „П. К. Волиняк — видавець і редактор“. Критикуючи тих, які закидали Волинякові неумотивованість його „нападів“ та обурення на різних суб'єктів“. Дм. Кислиця також твердить, що „Юл. Мовчан писав недавно“, що з такими нападами Волиняк виступав „завжди безпідставно“. На жаль, шановний головний редактор не подав джерела такого мого писання. Не подав просто тому, що в дійсності я ніколи не був автором подібного вислову.

То правда, що незабаром після смерті П. Волиняка я писав в ульмівських „Українських вістях“ (число за 4—11 січня ц. р.): „Також не можна сказати, що закиди, чи обвинувачення Петра Кузьмича в занадто гострих слівцях у його знаменитому листуванні з читачами завжди були безпідставними“... Під цією фразою я ще і ще раз можу підписатися, але як читачі можуть переконатися, це далеко не те саме, що, видно, в наслідок неуважного прочитання моєї статті намагається „приписати“ мені проф. Кислиця.

Юл. МОВЧАН

Як бачите, колего, ми не порушуємо, як і пообіцяли вже, волиняківської традиції — „писати щось у своїй обороні“ (Ваші слова з „Українських вістей“, за 4—11 січня ц. р.) чи вказувати на якусь неточність будь-якого автора статті, включно із самим „вельмишановним головним редактором“. У моєму випадку — недобачив я слівця „не“ в реченні Вашого тексту, бо Ви так те речення розтягли, що „не“ загубилося й забулося, поки дійшло око до „завжди були безпідставними“. Кінець-кінцем, вина моя. Щождо колеги Ковшуна, то він сам відгукнеться: або погодиться з Вашою заувагою й подякує Вам, або спростує, якщо це можливе. Я певен, що й Ковшун — не проти точності. Справивши якусь неточність, ми нічого не втрачаємо. Навпаки.

Між іншим: мені було приємно бодай у такий спосіб відновити з Вами зв'язок, перерваний після короткого нашого перебування в Вінніпегу 1948 р., коли ми шукали людей серед „цивілізованих ведмедів“ та відповідали на питання „Як ви любите Канаду?“, хоч праці не мали і їсти не мали за що купити. Ви тоді ходили в

Прочитавши звернення на першій сторінці, я вирішила

полати оце корстенєке оповідання. Якщо хочете, то видрукуйте, а як ні, то так і буде. Як удасться ще видати книжку, то я там його вміщу.

З привітом і побажанням успіхів

Д. Гуменна

Щоб не були „вірші та статті“, Ваше оповідання піле в цьому ж числі. Боюсь, що Славутич крикне: „А вірні де?“ Буде те й те в кожному числі: досі ми клопотались найбільше тим, як із „Новими днями“ з Чумацького шляху не збитись — у безвідь не піти, як пішла Сосюра на друкарську машинку, хоч якось і чомусь без Мури... Доконче розвідаємо і встановимо, коли мріяв (чи не мріяв) Сосюра про портативну друкарську машинку.

Д. Кис.

Волиняка. Хоч він часами був шорсткий у висловах, але щирість і незалежність його особистої думки були справді подивудні.

Бажаю Вам успіхів. Будемо старатися допомогти, як тільки можемо.

Щиро здоровлю

Наталка ДАНИЛЕНКО

П.С.

- 1) Висилаємо 10 доларів на пресовий фонд „Нових днів“.
- 2) Де дістати найкращий український словник?
- 3) Ви мене, мабуть, забули вже: я є донька Дмитра Гонти, якого Ви колись хотіли спроводити до Канади. Н.Д.

Дорога Пані Наталко, не забув я ні Вас, ні того, що хотів спроводити з Філадельфії до Торонто Вашого батька — тоді це було пов'язане з потребою друкаря для „Нашого віку“. Ваш батенько дуже добре знався на друкарстві. Коротко казавши, ті мої заходи формально кінчилися цілком успішно: все було зроблене для переїзду до Торонто Ваших батенька й матінки (у цьому вирішальне значення мали старання д-ра Володимира Кисілевського в Оттаві). Але відразу ж після того все пішло, також дуже успішно, в цілком протилежному напрямі: Вас батьки переманули до себе, до Філадельфії, а паніч Іван Даниленко туди ж десь майнув — услід за Вами, після чого й Ви стали дуже скоро пані Даниленко. Для „Нашого віку“ то була тільки втрата, але хвала Богу, що для Вас усіх те все на добро тоді пішло — і всі Ви стали жити разом, а не нарізно. І Ви і чоловік Ваш Іван були великими приятелями! „Нового віку“, а тепер, як бачу, Ви обоє є такими ж друзями „Нових днів“ — тож помагайте їм, „Новим дням“, як тільки можете: почніть із того, щоб усі Ваші рідні, друзі та знайомі (де б вони не були!) стали якнайскорше передплатниками „Нових днів“ і потім такими ж прихильниками їх, як і Ви.

За Ваш щедрі доток на пресовий фонд „Н.Д.“ сердечне Вам спасибі від усіх нас, що роблять „Нові дні“. А найкращий український словник поможемо Вам роздобути — дуже скоро.

Д. Кис.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД СКЛАЛИ:

25 дол. — Бондар А. 20 дол. — Волян І. 14.50 дол. — Кошман І. 10 дол. — Шинкар П., Даниленко Н. 9 дол. — Кибальчик-Борецька. 5.50 — Яременко А. 5 дол. — Забігайло А., Пономаренко В., Татарів Л., Степовий А., Корнійчук Д. 4.50 дол. — Іваненко М., Поліщук А., Гвоздецький В., Матула М., Штихно А., Яцевич К., Белов М., Головка О., Худяк А., Дудко В., Колдун М., Корсун Ф., Галецький К., Гаращенко Т., Петренко В., Розгін Ю., Андревський В. 4 дол. — Литвяк Т. 2.50 дол. — Шерей В. 2 дол. — Спільниченко І. 1.50 — Сохацький А., Лисенко І. 1 дол. — Волинець І., Швайка В. 0.50 дол. — Любченко, невідомий.

НА ГАРАНТІЙНИЙ ФОНД СКЛАЛИ:

Мельниченко Іван 10.00
Шембел Галина 5.00

Всім, що склали свої пожертви, щире спасибі.
Редакція і Адміністрація „НД“

До редакційної колеції журналу „Нові дні“
Вельмишановні панове, вельмишановний добродію Дм. Кислиця, якого я знаю з 1944 року — з часів перебування в с. Синевідсько Вижне Скільського повіту.

Вже багато років я передплачую „Нові дні“, не зважаючи й на те, що покійний П. К. Волиняк ні одного разу не відповів на мої листи. Відповідати на всі листи — нема можливості, це зрозуміло.

Журнал „Нові дні“ був одним з найкращих українських видань на чужині — не тільки з мовно-літературної сторони... Це був журнал об'єктивний, справді орган вільної думки, державницький і соборницький, журнал високо тримав наш національний прапор.

Тому „Нові дні“ мусять існувати. Це наш обов'язок і то не тільки перед світлою постаттю П. К. Волиняка, але й обов'язок перед нами самими, перед українською еміграцією, яка — того я певен — зможе подати журналові таку фінансову підтримку, щоб він існував. Нарешті це наш обов'язок і перед Батьківщиною, перед усім українським народом, перед усіма тими, хто бодай випадково і ТАМ читав „Нові дні“ й черпав із них моральну насолоду, як із джерела цілющої української правди.

У грудні 1969 р. я надіслав передплату за 1970 рік на адресу пок. П. К. Волиняка, але гроші повернулись назад до Швейцарії. Прошу вказати, куди саме треба надіслати передплату, щоб гроші не повертались...

„Нові дні“ мусять жити! Ми, читачі, черпаємо з цього журналу снагу до моральної витривалості, бо він живить у нас віру в те, що „Ще не вмерла Україна, і слава, і воля“.

Із щирим привітом та пошаною

Ваш Олександр СІРИЙ.

Берн, Швейцарія. 18 березня 1970 р.

Дорогий п. Сірій, Ви, мабуть, встигли вже отримати двоє наших чисел „Н.Д.“ і тепер знаєте, що вони таки виходять і будуть виходити — з волі таких читачів, як Ви, завдяки нашим спільним зусиллям.

Редакція.

Високоповажаний Пане Кислиця!

Мені тяжко висловити, яка то була для нас радість, коли поштар приніс останнє число „Нових днів“. Це щось таке, як ніби загублений приятель після довгої відсутності постукав у двері. Хочу висловити Вам вдячність за те, що Ви взяли за таку тяжку і відповідальну працю... Якщо Ви є головним редактором, то я певна, що мова і об'єктивність журналу будуть збережені... Довгий час ми не могли погодитись із думкою про смерть редактора